

# BASININ ŞİDDETİ: SİYASAL GÖSTERİLERDE “POLİSE TAŞ ATAN ÇOCUKLAR” ÖRNEĞİ

**Dr. Tezcan Durna**  
Ankara Üniversitesi  
İletişim Fakültesi

**Çağla Kubilay**  
Ankara Üniversitesi  
İletişim Fakültesi  
Araştırma Görevlisi



## Özet

Bu çalışmada, 15 Şubat 2006 tarihinde Cizre’de Abdullah Öcalan’ın yakalanmasının yıldönümü nedeniyle yapılan eylemlerde, çocukların polise taş atması ile medyada yaygınlaşan “polise taş atan çocuklar” klişesi, üç tema ve altı örnek olay düzleminde çözümlenmiştir. Çözümleme için, “şiddet mağduru çocuk”, “eylemlerde şiddete bulaşmış çocuk”, “devletin önleyici tedbirlerinin muhatabı olarak çocuk” başlıklı temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar ve bu temalar için seçilen örnek olayların sunum biçimini çözümlemek üzere ulusal basından *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Ortadoğu*, *Taraf* ve *Yeni Şafak* gazeteleri belirlenmiştir. Çalışmada söz konusu gazetelerin olaylara ilişkin yaptıkları haberler, Teun Van Dijk’in söylem çözümlemesi yöntemi ile analiz edilmiştir. Van Dijk’in söylem çözümlemesine göre haber metinleri mikro ve makro olmak üzere iki düzeyde çözümlenebilir. Makro çözümlemede haberin tematik ve şematik yapısına odaklanılır. Mikro çözümlemede ise sözcük seçimleri, cümle yapıları, cümleler arasında kurulan nedensellik ilişkileri ile retorik incelenir. Bu çalışma aynı zamanda, Türk medyasında suçla bitişik olarak anılan çocuk haberlerinde, çocuk haklarına duyarlı bir haberciliğin yapıp yapılmadığına odaklanmakta; çocuk haklarına duyarlı bir haberciliğin nasıl yapılabileceğine dair önerilerde de bulunmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Terör, basın, suçlu çocuk, devlet şiddeti, Kürt sorunu.

## *Violence of the Press: The Case of “Stone-Throwing Children” in Political Demonstrations*

### Abstract

In this study, “stone-throwing children” cliché which has become widespread in the media due to the demonstrations held in Cizre on 15th February 2006 on the anniversary of capture of Abdullah Öcalan is analysed in the base of three themes and six sample cases. In the study, “child as victims of violence”, “child as the perpetrator of violence” and “child as interlocutor of preventive measures of the state” are designated as the themes for analysis. In order to examine these themes and sample cases, six daily newspapers, *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Ortadoğu*, *Taraf* and *Yeni Şafak* are chosen from the national press. The news texts on these sample cases in the dailies mentioned above are analysed in line with Teun van Dijk’s method of discourse analysis. In the method of van Dijk, news texts can be examined at two levels called micro and macro. While the thematic and the schematic structures of news texts are focused at the macro level, lexical choices, syntax, local coherence and rhetoric are analysed at the micro one. This study also focuses on whether actual journalism practises are sensitive to children’s rights in news texts on children commonly associated with crime in Turkish media. In addition to this, the study attempts to make suggestions as to how journalism practises can be sensitive to children’s rights.

**Keywords:** Terror, press, guilty child, violence of state, Kurdish problem.

## Basının Şiddeti: Siyasal Gösterilerde “Polise Taş Atan Çocuklar” Örneği

“Buraya bakın, burada, bu kara mermerin  
altında  
Bir teneffüs daha yaşasaydı,  
Tabiattan tahtaya kalkacak bir çocuk  
gömülüdür  
Devlet dersinde öldürülmüştür.”

Ece Ayhan

### Giriş

Bu yazıyı hazırlamaya karar vereli çok olmuştu. Üstelik hükümetin Kürt açılımıyla ilgili girişimleri de henüz bu kadar netlik kazanmamıştı. Çalışmayla ilgili literatür ve örneklem çalışması yaptığımız sıralarda, “Facebook” adlı sosyal paylaşım sitesinde paylaşılan bir video gözümüze çarptı. Video yakın tarihlerde Show televizyonunun ana haberlerinde yer almış bir özel haberin görüntülerini içeriyordu. Haberde muhabir Diyarbakır’da bir dağın eteğinde ellerinde gerçek mi oyuncak mı olduğu çok da anlaşılmayan silahlar taşıyan çocuk topluluğuyla “röportaj” yapıyordu.<sup>1</sup> Haberin girişinde muhabir çocuklara “ellerinizdeki silahları ne yapacaksınız?” diye soruyor, çocuklar da hep bir ağızdan “abi belki çatışma çıkar onlara sıkarız” yanıtını veriyorlar; muhabir, “kimlere?” diye sorunca çocuklar tüm doğallıklarıyla “askerlere!” yanıtını veriyorlardı. Bu soru ve yanıtların ardından haberde arka ses devreye giriyor ve şu “yorum/bilgileri” bize veriyordu: “daha dokuz on yaşlarında çocukların beyinleri öylesine yıkanmış ki vatan toprağını koruyan askerlerle ilgili bunları

---

1 Haberin tamamını izlemek için bkz. [www.facebookvideoindir.com](http://www.facebookvideoindir.com).

söylüyorlar.” Muhabirle çocuklar arasında geçen diyalogun ilerleyen aşamalarında çocukların “terörist” adlandırmasını nasıl kendi dillerine çevirerek kullandıkları dikkatimizi çekiyordu. Muhabir “onlar bu vatanın askeri değil mi?” diye sorunca, çocuklardan birisi “yok abi onlar bu vatanın askeri ama teröristleri öldürüyorlar abi” şeklinde bir yanıt veriyordu. Kürt çocuğunun dilinde devletin koyduğu bir adlandırma, olduğu gibi kalıyor ve anlam değiştiriyordu. Devlet “terörist” adlandırmasını “hain, düşman, düzen bozucu” olarak anlamlandırırken, Kürt çocuğu “kurtarıcı, Kürt askeri” olarak anlamlandırıyor. Bu anlamlandırma farklılığı, Kürt çocuğunun kimliğindeki derin yarılmaya da işaret ediyordu. Ancak bu yarılma göz önünde bulundurulmadan, çocuğun/çocukların bu naif yanıtları, medya tarafından “çocukların beyninin yıkanması”, videoyu paylaşanlar tarafından da “Kürtlerin çocukları bile masum değil, hepsi hain” şeklinde kodlanıyordu.

Medyanın şiddet konularına dair temsillerinde, çocuklar söz konusu olduğu zaman, karşımıza alışıldık iki temsil biçimi çıkmaktadır. Çocuk medyada temsil edilirken ya “masum/kurban” ya da “şeytan”laştırılarak sunulmaktadır. Yukarıda söz konusu ettiğimiz haber maalesef medyada yer bulan münferit bir örnek değildir. Özellikle Kürt meselesi gibi “askeri ve bazı siyasal seçkinler” tarafından “Türkiye’nin kırmızı çizgisi” olarak tanımlanan, ulusal çıkar ve ülkenin bütünlüğü söylemleriyle bitişik olarak tartışılan bir konuyla birlikte yer aldığı, çocukların temsilindeki bu mutlak arıza daha bir pekişerek karşımıza çıkmaktadır.

15 Şubat 2006’da Batman ve Cizre’de Abdullah Öcalan’ın yakalanmasının yıldönümü vesilesiyle yapılan gösterilerde çocukların ön plana çıkarılarak “polise taş atması”, medyanın diline yeni bir klişe kazandırmıştır. Bu klişe “polise taş atan çocuklar” klişesidir. İlerleyen zaman içinde bu klişeye “tren taşıyan çocuklar”<sup>2</sup> klişesi eklenmiş, her buna benzer olay yaşandığında,

---

2 Gene ülkenin Doğu ve Güney Doğu bölgesinde yıllardan beri süregiden belki de çocukların bir oyun gibi gördükleri trenlere taş atması eylemi, son üç yıldır, gösterilerde polise taş atma eylemi ile birlikte ele alınarak, medya tarafından ciddi bir sorun olarak çerçevelenmeye başlamış; yukarıda söz konusu ettiğimiz haber de Diyarbakır garında tren taşıyan çocukların görüntüleriyle son bulmuştur. Bu türde olaylar medyanın farklı mecralarında yer alan haberlerde “tren taşıyan çocuk dehşeti”, “treni taşıyan çocukların faciası”, “pencere taşıyan çocuklar” gibi başlıklarla yer bulmuştur. Hemen hemen bütün haberlerde çocukların bu eylemleri facia ya da dehşet başlıklarıyla verilmiş, çocuklara ailelerinin neden sahip çıkmadığı gibi sorularla haberler çerçevelendirilmiştir. Konuyla ilgili alternatif ve konuyu anlamaya çalışan yazılar da yayınlanmıştır. Bunun için bkz. Suzan Samancı, “Çocuklara Kıymayın Efendiler!”, Taraf, 20 Şubat 2009; Oya Baydar. “Çocuklara

medya olayı tanımlarken, bu klişeyi yeniden üretmeye başlamış; böylece olayların sunumuna konu olan çocuklar, çocuk olmaktan çıkarılıp, yetişkin statüsüne bürünerek medyanın gündeminde yer bulur olmuştur. Medyanın çocuklarla ilgili olayların sunumuna dair mutlak arızası, konunun siyasal boyutu nedeniyle daha bir keskinlik kazanmış görünmektedir.

Bu çalışmada yukarıda anılan tarihle başlayan “polise taş atan çocuklar” adlandırmasının başka olaylarla birlikte nasıl bir boyut aldığı ve bu boyutun hangi siyasal tartışmaları “çocuk” konusuyla birlikte çerçevelediği üzerinde durulacaktır. Bu konuyu tartışırken temel çıkış noktamızı, şiddet ile şiddeti uygulayan aktör/aktörlerin medya tarafından nasıl tanımlandığı, bu tanımlamanın çocuk haklarına duyarlı bir bakış taşıyıp taşımadığı gibi konular oluşturmaktadır. Bunun için medyanın şiddet içeren konuları hangi bağlamlarda nasıl sunduğu ve bu sunumun yordamlarının hangi siyasal komplikasyonları ortaya çıkardığı temel sorununuz olacaktır.

Çalışmamız için, olayların başından itibaren karşımıza çıkan farklı olaylardan oluşan ve bu olayların belirlediği üç ana kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler, incelediğimiz gazetelerde yer alan olayların bize yol göstermesiyle ortaya çıkmıştır. Bunlar “güvenlik güçlerinin uyguladığı şiddetin mağduru olarak çocuk”, “eylemlerde şiddete bulaşmış çocuk” ve “şiddeti önlemek için devletin yerine getirdiği önleyici tedbirlerin muhatabı olarak çocuk” kategorileridir. Bu son kategori de habere konu olan açıklama ve uygulamalar nedeniyle ikiye ayrılmıştır. Bunlar da “tehditle önleme” ve kazanmaya çalışarak önleme” kategorileridir.

Çalışma için oluşturduğumuz kategorilerden her biri için incelemek üzere ikişer olay belirlenmiştir. “Şiddet mağduru olarak çocuk” kategorisi için seçtiğimiz olaylardan birisi 15 Şubat 2008 tarihinde Cizre’de Öcalan’ın yakalanmasının yıldönümü nedeniyle yapılan gösteriler sırasında 15 yaşındaki “Y. M.”<sup>3</sup> adlı çocuğun polis panzeri tarafından ezilerek öldürülmesi olayı, diğeri ise 24 Nisan 2009 tarihinde Hakkâri’de DTP’ye yapılan operasyonları protesto etmek için yapılan bir gösteride 14 yaşındaki S. T. adlı çocuğun polis tarafından dipçikle dövülmesi olayıdır. “Eylemlerde şiddete bulaşmış çocuk” kategorisi için ise, 15 Şubat 2006 tarihinde Batman ve Cizre’de Öcalan’ın yakalanmasının yıldönümü nedeniyle yapılan gösterilerde “çocukların polise taş

---

Kıymayın Efendiler, Taraf, 28 Mart 2009; Cihan Aktaş “Pencere Taşlayan Çocuklar”, Taraf, 27 Temmuz 2009.

3 Basında yer alan haberlerde özellikle mağdur çocukların adları açık biçimde belirtilmesine rağmen, bu çalışma boyunca 18 yaşından küçük olmaları nedeniyle çocukların kimlikleri yalnızca baş harfleriyle verilmiştir.

atması” olayı ile 15 Ağustos 2009 tarihinde Adana’da PKK’nın silahlı eyleme başlama tarihinin yıldönümü nedeniyle yapılan gösterilerde, bir polisin gösteriye katılan bir çocuk tarafından öldürülmesi olayları seçilmiştir. “Devletin önleyici tedbirlerinin muhatabı olarak çocuk” başlıklı üçüncü kategorimiz için ise, polisin kendilerine taş atan çocukları sinemaya götürmesi, ayakkabı ve top dağıtması ile<sup>4</sup> ve Adana valisinin 30 Ekim 2008 tarihinde yaptığı “taş atan çocukların ailelerinin yeşil kartları iptal edilecek ve kendilerine yapılan kömür yardımları kesilecek” açıklamasının konu edildiği haberler seçilmiştir.

Çalışmamız için örneklem olarak seçtiğimiz gazeteler ise *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Ortadoğu*, *Taraf* ve *Yeni Şafak* gazeteleridir. İncelenen gazetelerden *Hürriyet* ve *Akşam*, ana akım medya olması nedeniyle yaygın bir okur kitlesine sahip olduğu için; *Cumhuriyet* ve *Ortadoğu*, “Kürt meselesi”ne ulusal/milli kaygılarla yaklaştığı için; *Yeni Şafak*, hükümete yakın bir yayın çizgisine sahip olduğu için; *Taraf* da gene “Kürt meselesi”ne resmi bakışın dışında eleştirel bir bakışa sahip olduğu için seçilmiştir. Araştırma için mümkün olduğunca farklı yaklaşımları temsil eden gazetelerin bakışları inceleme kapsamına alınmaya çalışılmış, olayın Kürtler tarafını da kapsam içine almak istemiş olsak da bu alanda düzenli yayınlanan bir basın organının yokluğu nedeniyle bu amacımız gerçekleşmemiştir. Çalışma için seçtiğimiz haberlerin yayınlandığı günleri takip eden birer haftalık tarih aralığı, incelediğimiz gazetelerde taranmış, gazetelerde çıkan haberler inceleme kapsamına alınmıştır.

Çalışmamızın çözümleme yöntemi, van Dijk’in yazılı basın haberlerine ilişkin olarak geliştirdiği söylem çözümlemesine dayanmaktadır. Haberi bir söylem olarak ele alan van Dijk’in çözümlemesi makro ve mikro olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Makro yapılar, tematik ve şematik analiz olmak üzere iki boyuta sahiptir. Tematik analiz, haber başlıkları, alt başlıkları ile haber girişi ve spotlardan oluşur. Tematik yapı, esas itibarıyla bir haberin makro örgütlenmesini ifade eder. Bu anlamda haberin makro düzeyde içeriğinin resmi temsilleri olarak haberin anlamını karakterize eder. Şematik analiz ise durum ve yorumdan oluşmaktadır. Haber metninin incelenmesinin temel ölçütleri, arkaplan bilgisi, bağlamsal bilgi, sonuçlar ve haber kaynaklarıdır. Durum bölümünde, hikâye örgüsü incelenir. Durum hakkında bilginin tamam olup olmadığına bakılır. Ana olayın işleniş biçimi ile sonuçlar incelenir. Arka plan bilgisi, olayların sosyal ve politik yönünü ifade eder. Yorum bölümünde ise,

---

4 Devletin “taş atan çocukları” kazanmaya yönelik olarak gerçekleştirdiği etkinlikler olayların yaşandığı süreç boyunca basının konuyla ilgili haberlerine konu olmuştur. Ancak bu etkinliklerin her biri tüm gazetelerde yer almadığı için farklı gazetelerde yer bulan farklı etkinlikler seçilmiştir. Seçilen etkinliklere metin içinde yer verilmektedir.

haber kaynakları ve habere konu olmuş olayın taraflarının sözlü tepkileri incelenir. Mikro düzeyde ise sözcük seçimleri, cümle yapıları, cümleler arasında kurulan nedensellik ilişkileri ile retorik incelenir. Cümle yapılarında, cümlenin basit ya da karmaşık, aktif ya da pasif gibi dilbilgisel özellikleri incelenir. Sözcük seçimleri ise ideolojik yapılanma bağlamında oldukça önemlidir. Örneğin bir kişinin “terörist” ya da “özgürlük savaşçısı” olarak adlandırılması, gazetecinin/gazetenin ideolojik tercihini ortaya koyar. Retorik haberin inandırıcılığını sağlamaya yöneliktir. Rakamların, istatistiklerin kullanımının yanı sıra olaya tanık olan kişilerin görüşlerinden yapılan alıntılar ikna ve inandırıcılığı sağlar (Van Dijk, 1988, 1985, 2008).

Çözümlemede öncelikli olarak şiddet kategorileri ve tanımları üzerinde durulmuştur. Devletin uyguladığı şiddet türlerinin hangilerinin tanımlandığı ve hangilerinin göz ardı edildiği ile çocukların uyguladığı şiddetin nasıl tanımlandığı, bunların hangi yollarla meşrulaştırılmaya ya da gayri meşrulaştırılmaya çalışıldığı incelenmiştir. İkinci olarak ise eylemlerde yer alan çocukların sunumu ele alınmıştır. Modernlikle birlikte kamusal alandan dışlanan, yurttaş sayılmayan çocukların siyasal gösterilerde yer alması, kamuoyunda genellikle çocukların eylemlerde “kullanıldığı” argümanının yoğun biçimde dolaşıma girmesine neden olmaktadır. Çocuklara ilişkin bu yaklaşım, çocukların bir yandan suçlu/terörist, diğer yandan masum/kurban/maşa klişeleri içinde değerlendirilmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda, çocuklara yönelik olarak basında yaygın olarak kullanılan bu kategorilerin ve klişelerin hangi diğer siyasal tartışmalarla birlikte çerçeveslendiği de çözümlenmektedir.

Çalışmanın kuramsal boyutunda öncelikli olarak şiddet ve terör konusu ile medyanın bu konuları nasıl ve hangi haber üretim pratikleri ve dinamikleriyle sunduğu üzerinde durulacaktır. Bunun için şiddet konusu çözümlenmeye çalışılacak, hem devlet söyleminde hem de medya söyleminde meşru şiddetle, yasa dışı şiddet arasındaki ayrımın nasıl tanımlandığı üzerinde durulacaktır. Ancak konumuzun esas odağı çocuk olduğu için, medyanın çocuk ve şiddet konularıyla ilgili olarak benimsediği genel karakteristiğinin betimsel ve kuramsal izlekleri alanda yapılmış çalışmalarla desteklenecektir.

## **1. Şiddet Ve Medya Kısacasında Çocukluğun Var Olma Çabası**

Phillips'e göre çocuklar genellikle anne babalarını birer yaşam uzmanı olarak görürler (1998: 18). Çocukların anne babalarına sordukları sorular, bir yandan hayata dair bir şeyleri öğrenmenin aracı işlevini görürken, diğer yandan yetişkinlerin ellerindeki otoritenin sınırlarını sınımalarına ve bu sınama

sonucunda söz konusu sınırları fark etmelerine yarar. Ancak paradoksal olarak yetişkinlere sorulan soruları iletme aracı olarak kullanılan dilin içerdiği sözcükler, aynı zamanda çocuğun elindeki yegâne iktidar aracıdır. Gene paradoksal bir biçimde çocuğun yetiştiği süreç boyunca temellük etmeye çalıştığı sözcükler, çocuğa toplumsal alandaki hiyerarşi ve iktidar ilişkilerinin sınırlarını da öğretir. Çocuk her şeyi bildiğini varsaydığı yetişkinlere sorduğu sorulardan aldığı yanıtlarla nihayetinde yaşama dair bir kurmaca ile yetinmek zorunda kalır (18). Türk toplumunda ise çocuk, daima sorduğu sorulara aldığı yanıtlarla ya ikiyüzlü bir kaçamakla ya da mutlak bir otorite ile karşılaşmak zorunda bırakılır. Bunun toplumsal dinamiklerini çocuğun ebeveyninin içinden geçtiği otoriter ve baskıcı toplumsal yapıda aramak gerekir. Özellikle Doğu ve Güney Doğu’da çocuk olmak, bir yandan çok çocuğun arasında fark edilme mücadelesinin sürdüğü, diğer yandan devlet/asker otoritesi karşısında “çocuklaşan” ebeveyne belki de soru sormanın gereksizleştiği bir havayı yaşamayı beraberinde getirmektedir. Böylesi bir ortamda yaşamın enerjisini, hayatı tanıma ve bu tanıma sürecinde kendini var etme arzusunun, çocuğun ya sözcüklerle ya da ifade, davranış ve buna benzer yollarla bulması, keşfetmesi ve hayata geçirmesi gerekmektedir. Üstelik çocuğun içine doğduğu söz konusu toplumsal ortam, siyasal karşıtlıklar, etnik ayrımcılıklar ve yoksulluk gibi sorunlarla mücadele edilen bir ortamsa ve bu ortamda devletin bu sorunlarla mücadele eden halkına karşı tavrı, sorunları çözmek yerine dışlamak şeklinde işliyorsa çocuğun benliğindeki yarılma daha da artacaktır.

Özellikle 1980’lerde başlayarak 90’larda yoğunlaşan ve düşük yoğunluklu bir iç savaş halini alan Kürt sorunu içinde büyüyen çocukların benliklerindeki yarılma, aile içinde edindikleri dil kültür ve deneyimle devletin resmi okullarında öğrendikleri bilgiler arasındaki uzlaşmaz çelişkiler nedeniyle onulmaz sonuçlar ortaya çıkarmış görünmektedir. Çalışma konumuzun öznesi olan çocukların medyada temsil bulan “şiddet” eylemlerini de bu yarılmanın sonucu olarak görmek gerekmektedir. Buna ek olarak çocuğun her türlü eylemi oyun olarak görebileceği gerçeğini de akılda tutarsak, çocukların eylemlerde gösterdikleri şiddet etkinliği de, çocuk dünyasında bir “oyun performansı” olarak algılanabilir. Bu “oyunun” altında aynı zamanda bir direnme pratiği de görebilmek mümkündür. Zira Scott’a göre tabi gruplar, yılların getirdiği itaatkârlık sonunda nerede ve hangi pratikler yoluyla direneceğini ve bu direnişin boyutlarının nerelere varacağını anlamak için zaman zaman sondajlama yaparlar. Bu sondajlama, bir anlamda otoritenin gücünü ölçme girişimidir (1995: 260). Türkiye’nin Güneydoğu’sunda yaşanan ve yılların



getirdiği baskı ve tahakküm,<sup>5</sup> bir yandan çocuğun ebeveynine olan güvenini ortadan kaldırırken, diğer yandan direniş pratiklerinin yollarını sınırsızca deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Bu fırsat, özellikle son zamanlardaki konjonktürel durumla birlikte ortaya çıkan gösterilerde zaman zaman kanlı sonuçlar ortaya çıkaracak şekilde kullanılmıştır.

Buna ek olarak Türkiye'nin Güneydoğu bölgesi, hem yılların getirdiği çatışma ortamı nedeniyle hem de sanayileşme tercihinin ülkenin Batısı yönünde kullanılması nedeniyle ciddi bir yoksulluk içerisindedir. Yoksulluğun belki de en fazla etkilediği grup, hem yetişme ve büyüme hem de eğitim olanaklarından pay alma açısından düşünüldüğü zaman çocuklar olarak karşımıza çıkar. Yoksullukla çocuk gelişimi arasındaki bazı göstergelere ilişkin korelasyonlar, bazı UNESCO istatistiklerinde açıkça ortaya konmuştur (Kağıtçıbaşı, 1996: 184). Bu verileri, ülkenin büyük kentlerindeki sosyal çevreler arasındaki farklar üzerinden değerlendirdiğimiz zaman ortaya sınıfsal bir analiz çerçevesi çıkabilir. Bu çerçeve üzerinden gittiğimiz zaman yoksullukla başa çıkmaya çalışmak, çocuğun eğitim konusundaki fırsat eşitsizliği ile başa çıkmaya çalışma amacına da hizmet edebilir görünmektedir. Ancak ülkenin güneydoğusundaki sorun basit bir yoksulluk konusu olarak görünmemektedir. Son dönemde ortaya çıkan olayları da akılda tuttuğumuz zaman çocuk, o yörede bir yandan aile içindeki, bir yandan aşiretler arasındaki ve bir diğer yandan devletle kendi içinde yetiştiği toplum arasındaki çatışmalı ortamı solumaktadır. Bu acı saptama bize göstermektedir ki, Güneydoğu'da çocuk şiddet olayını görsel ve işitsel yollarla değil bizzat somut bir gerçeklik olarak deneyimlemektedir. Bunun için medyanın şiddet gösterimlerinin çocuk dünyasında şiddet eğilimini artırıyor olabileceği gibi bir saptama, Güneydoğu'da yaşayan çocuk açısından düşünüldüğü zaman çok da anlamlı görünmemektedir.

Akademik alanda, şiddet konusu ile medyanın ilişkisi genellikle bir "etki" konusu olarak tartışılmıştır. Bu alanda belki de ilk defa 1920'lerde ABD'de sinema filmlerinin çocukların şiddete yönelmelerinde etkili olabileceği gibi kaygılarla yapılan etki araştırmaları, sonrasında gelen araştırmaların gidişatını da belirlemiştir. Bu, *Payne Fund* vakfının sağladığı mali destekle yapılan sinema filmlerinin çocuklar üzerindeki etkilerini ölçmeye çalışan on üç

---

5 Özellikle 1980 darbesinden sonra Diyarbakır Cezaevinde yaşananlar, gözaltında kayıplar, faili meçhuller, Güneydoğu'da örgütle devlet arasında kalan ailelerin yaşadıkları çelişkiler, yakılan köyler, göçe zorlanan aileler, asker tarafından dışkı yedirilen yetişkinler artık kimsenin bilmediği ya da bilmekten imtina edeceği gerçekler değildir.



özgöl ve kapsamlı araştırmadan oluşan çalışmadır (Mutlu, 2005: 60). Ancak bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, zannedilenin aksine sinema içeriklerinin çocukların şiddet edimlerinde sınırlı bir etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. İlerleyen yıllar içerisinde yapılan pek çok araştırmada da, medya içeriklerinin çocukların şiddet edimlerinde sınırlı bir etkisinin bulunduğu saptaması ortaya çıkmıştır (Trend, 2008: 10-20).<sup>6</sup>

Bu bağlamda düşündüğümüz zaman gerek dışarıda gerekse Türkiye’de medya-çocuk-şiddet arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışan araştırmalar genellikle, medyadaki şiddet ve zararlı içeriklerin çocuk üzerindeki olumsuz etkilerine odaklanmaktadır (Riegel, 1995; Gezgin, 1996; Özal, 1996; Kuruoğlu, 2001; Uluç, 2002; Karacoşkun, 2002). Ne zaman çocuk ve şiddet konusu bir araya gelse, gerek ailelerin gerekse eğitimcilerin akıllarına medyanın zararlı içeriklerinin etkisi gelmektedir. Ancak Trend’e göre şiddet, tarih boyunca hikâye anlatımında her zaman öne çıkmıştır. Zira şiddet konusu “avcılar mağaraların duvarlarına maceralarını kazımaya başladığından beri vardır” (2008: 21). İnsan, şiddet davranışının insanoğlunda doğuştan var olduğuna ister inansın isterse inanmasın, şiddet hikâye anlatımının önemli bir unsuru olagelmıştır. Özellikle bir topluluğun ya da devletin bir araya gelmesi ve topluluk *ethosu* oluşturulması sürecinde topluluğun dışında kalan unsurlar üzerinde uygulanan, yani düşmana karşı uygulanan şiddet edimleri, sıradan tarihi bilgiler olarak okul kitaplarında ve sözlü anlatılarda kolayca yer bulabilmektedir. Örneğin Türk resmi tarihini düşündüğümüz zaman, “İstanbul’un fethi”, “atalarımızın Viyana kapılarına kadar dayanmış olması”, Kurtuluş Savaşı’nda “düşmanın denize dökülmesi” gibi şiddet edimleri, “milli kimliğin tesisi”ni sağlamak için anlatılan heyecan verici tarihi vakalar olarak karşımıza çıkar. Bu anlatıların medyada karşımıza çıkan şiddet sunumlarından çok da büyük bir farkı olduğunu düşünmüyoruz. Burada sorun olarak görülmesi gereken, “şiddet”in tanımlanma biçimidir. Daha açık bir ifadeyle sorun, meşru şiddetle meşru olmayan şiddet arasındaki ayrımın nasıl ve kimler tarafından belirlendiği sorunudur.

Dar anlamda şiddeti tanımlayacak olursak karşımıza, ölçülebilir ve tartışma götürmez tek şiddet olarak “fiziksel şiddet” çıkar (Chesnais’ten akt. Shlesinger, 1994: 23). Fiziksel şiddet, kişilere dolaysız bir biçimde uygulanması ve acımasız, dışsal ve acı verici olan üç karakteristiği ile öne çıkar (23). Şiddet esas itibarıyla uygulayan özneler ve uygulanma amacı göz önünde bulundurulduğu zaman, kolektif ve bireysel olmak üzere iki kategoriye

6 Bu konuyla ilgili olarak yapılmış olan farklı araştırmalar için bkz. (Friedrich, 1973; Huesmann/Eron, 1986; Huesmann/Miller, 1994, Children Now, 1999).

ayrılmaktadır. İç savaşlar, gerilla savaşları, ayaklanmalar, isyanlar, siyasal tasfiyeler, soykırım, şiddet içeren grevler, düzenin sağlanması için keyfi zor kullanmalar kolektif şiddet kategorisinde tanımlanırken; cinayet, yaralama, tecavüz, saldırı, yıkıcılık ile kişilere ve mülkiyete yapılan saldırılar bireysel şiddet kategorisinde tanımlanmaktadır (34).

Burada yapılan tanımlardan yola çıktığımız zaman, kolektif şiddetle bireysel şiddet arasındaki nitelik farkı, karşımıza devlet olgusunu çıkarır. Weber, devleti tanımlarken özellikle devletin şiddet kullanma tekeline dikkat çeker. O'na göre devlet, “belli topraklar üzerinde fiziksel şiddetin meşru kullanım tekeli elinde tutan insan topluluğudur.” (akt. Shlesinger, 1994: 38). Bu tanımlama aklımıza Hobbes'un Leviathan'ını getirir. Hobbes'un tanımladığı Leviathan, bir anlamda herkesin herkese karşı savaşına bir son verip şiddet kullanma tekeli eline geçirmiş, bu tekel söz konusu Leviathan'a bağlı unsurların, yani insan/yurttaşların hayatı hakkında da karar verme hakkını elde etmesini beraberinde getirmiştir (Bröckling, 2001: 24).<sup>7</sup> Elias'a göre ise, modern çağla birlikte, işkence, bireylerin hapse atılması ve hakarete uğraması, normal hayatta çok da karşılaşmadığımız bir merkezi otoritenin tekeli haline gelmiştir. Bu tekelleşme olgusuyla birlikte bireye yönelik fiziksel şiddet gayri şahsi hale gelmiş, devletin şiddet kullanma tekeli, meşru bir zemine yerleşmiştir (2002: 218). Gene Girard, şiddet kullanma tekelinin antropolojik temellerini araştırırken, ilkel toplumdaki intikam duygusunun hukuk ve ceza sistemi yoluyla rasyonelleştiği sonucuna ulaşmaktadır. Böylece modern çağla birlikte intikamı kişiler değil, kişilerin yerine devlet alır hale gelmektedir (2003: 19-29).

Devletin şiddet kullanma tekeli aynı zamanda “dostla düşmanı” ayırma yetkisini beraberinde getirmektedir. Devletin egemenliğini tehdit ettiği düşünülen şiddet edimleri, aynı zamanda devlet karşısındaki “düşman”ı işaretleyen bir işlev görür hale gelir. Böylece devletin şiddet kullanma tekelinin sınırlarını aşarak belli bir siyasal amaçla şiddet kullanma girişiminde bulunan kişi ya da gruplar devletin düşmanları olarak tanımlanır. Bu düşman kategorisi günümüzde yaygın bir biçimde “terörist” adını almıştır. Badio'ya göre de

7 Burada Carl Schmidt'in “Egemen olağanüstü hale karar verendir” (2002: 13) tanımlaması aklımıza gelmektedir. Aslında burada tanımlanan olağanüstü hal, Agamben'e göre hukuk dışı bir durumun hukukileştirilmesi olarak anlaşılmalıdır (2001). Şiddet gibi normal dışı bir davranış, devletin egemenliği söz konusu olduğu zaman hukuki zemine oturtulabilmekte ve egemenliğin yegâne unsuru olarak tanımlanabilmektedir. Devletin egemenliğinin meşruiyetinin bir parçası olarak tanımlanan şiddet, öznesi devlet dışı gruplar olduğu andan itibaren hukuk dışı bir davranış olarak tanımlanmaktadır.

“terörist”, “devletlerin, şiddet ve/veya silah kullanan her siyasi hasmını, tam da devlet olmayışlarını göz önünde bulundurarak nitelemek için kullandığı sözcüktür.” (2006: 99-100). Tam da bu nedenle örneğin, 1954-1962 arasındaki istisnasız tüm Fransız hükümetleri için FLN’nin Cezayirli yurtseverleri teröristtir; aynı şekilde İsrail devleti için Filistinli savaşçılar, Putin ve kliği için Çeçen direnişçiler (100), keza Türk devleti için PKK’ya katılan tüm Kürt unsurlar teröristtir. Aslında bu terörist adlandırması, bizi şiddete dair “meşru ve gayrı meşru olan” şeklinde iki tanımlama biçimiyle karşı karşıya bırakır. Bu durumda devletin egemenliğinin ayrılmaz bir parçası olan şiddet meşru, devletin egemenliğini tehdit eden şiddet gayrı meşru şiddet olarak karşımıza çıkar.

Badio, terörizm sözcüğünün, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra küresel ölçekte BM’nin ABD’yi meşru müdafaa durumunda ilan etmesine imkân tanıdığı ve intikam hedeflerini başlatma işine yaradığının altını çizerek, derinlerde sözcüğün üç işlev gördüğünün üzerinde durmaktadır: 1) Terörizm, terörist edimin hedef aldığı özneyi, yani vurulanı, yasa boğulanı, intikamcı misillemede bulunması gereken özneyi belirler. Bu özne tercihen “bizim toplumlar”dır, yani Batı’dır, başka bir deyişle “demokrasiler”dir. 2) Yüklemleri saptar. Burada terörizm “İslamcı”dır. 3) Bir sekansı belirler; hâlihazırdaki sekansın tamamı bundan böyle “terörizme karşı savaş” olarak kabul edilmektedir (2006: 98). Terörizm sözcüğünün küresel ölçekte gördüğü işlev, ulusal düzeyde de hâkimdir. En başta terörist ile şehit tanımlamaları bizzat “terörizm” sözcüğünün bize “kazandırdığı” karşıtlıklardır. Devletin/askerin “terörle mücadele azmi”, ulusal düzeyde süregiden “terörizm”in bize armağan ettiği ve her türlü muhalif ve “ayrımçı” düşünce ya da eylemle mücadelenin meşruiyet zeminini oluşturan sekanstır. Bundan sonra devletin çerçevesini çizdiği sınırlar dâhilinde gerçekleşmeyen bütün eylemsel talepler ile arızı ve kazai durumlar terör adı adlında tanımlanır. Öyle ki toplumsal eylemlerde çıkan çatışmalar, trafik kazaları ve buna benzer istenmeyen sonuçların önüne ya da sonuna terör sözcüğü eklenerek “mücadele edilmesi gereken durumların” kategorik çerçevesi çizilmiş olur. Gene terörizmi ulusal düzeyde düşündüğümüz zaman, karşımıza çok boyutlu özne konumları çıkar. Şehitlikten tutun da şehit anası/babası olmaya kadar tüm özne konumları ve bu özne konumlarının kabul edilebilirlik potansiyeli de “terörizm” sözcüğünün getirisi olarak karşımıza çıkar.

Aslında devlet katında tanımlanan bu kavramların halka mal olması, bir anlamda “ulusun hayali bir cemaat” (Anderson, 1995) olarak kurulmasına da aracılık eden medya/basın sayesinde mümkün olmaktadır. Medya ile devletin/siyasetin ilişkisi sanıldığı gibi, birbirinden ayrı bütünlükler şeklinde işlemez. Liberal yaklaşımın vaaz ettiği gibi medya aslında yönetimlerin

uygulamalarını denetleyen dördüncü bir güç olarak siyasal alanın dışında bir yerde durmaz. Haber değeri ve haber kaynakları gibi stratejik kavramlar, siyasal alanda süregiden iktidar ilişkilerinin medyanın söylemini etkilemesine neden olur. Zira toplumsal ve siyasal alan bürokratik bir biçimde şekillenmiştir; medya da bu bürokratik yapılanmaya haber kaynağı olması nedeniyle bağımlıdır. Özellikle uluslararası ilişkiler ve iç siyasetin uluslar arası ilişkileri ilgilendiren boyutlarında medya haber yaparken söz konusu bürokratik yapılanmadan haber kaynağı olarak yararlanır. Zira hem uluslararası ilişkilerin hassasiyeti, hem de bürokratik yapının sürekli “olay yaratıcı sistem” olması nedeniyle gazeteciler için bürokrasi ile meşgul olmak normal bir durum olarak karşılır. Gazeteciler için bürokratlar “güvenilir ve sürekli haber kaynaklarıdır” (Schudson, 1994-95: 315). Tam da söz konusu haber kaynaklarına bağımlılığı nedeniyle medya da, sözkonusu bürokratik yapılanmaya uygun bir örgütlenme biçimine sahiptir. Bu haliyle medya bir yandan kendi örgüt yapısı içinde bu bürokratik yapıyı oluşturur, diğer yandan da bağımlı olduğu bürokratik yapının içinde süregiden iktidar ilişkilerini haber söylemi aracılığıyla yeniden üretir. Bu nedenle haber dediğimiz şey, toplumsal alanda var olan olguların derlenmesi ve okuyucuya sunulması değildir. Bilakis “ne bilinmesi ve nasıl bilinmesi gerektiği” arasındaki ilişkinin belirlediği profesyonel geçerliliği olan yöntemlerle derlenip toparlanan ve uygun bir yolla sunulan “uygun enformasyon”dur (Schudson, 1994-95: 317). Bu enformasyonun “uygunluğu”, mevcut iktidar ilişkilerinin medya söylemi aracılığıyla yeniden üretildiği anlamına gelmektedir. Toplumsal alanda her gün olup biten binlerce olay arasından hangisinin seçilip nasıl haber yapılacağını mevcut iktidar ilişkilerinin yapısı belirler. Böylece medya haber üretim sürecinde bağımlı olduğu haber kaynaklarının durum tanımlarını ve bu tanımların söylemsel olarak eklemlendiği iktidar ilişkilerini haber diliyle yeniden üreterek mevcut yapının sürüp gitmesine hizmet eder.

Bu bağlamda medyada sunulan “şiddet” haberleri de her zaman haber kaynaklarının durum tanımlarının çizdiği çerçeve ile okuyucuya ulaşır. İktidar, medyanın haber dilinden ziyade bizzat toplumsal alanda bir yana doğru büküldüğü için, bu durum tanımları her zaman için bir tarafgirliğe sahiptir. Medyanın yaptığı toplumsal alandaki eşitsiz ilişkileri, yine bu eşitsizliğin içindeki seçkin durumda olanların durum tanımları ile yeniden üretmektir. Böylece toplumsal alanda gerçekleşen bir şiddet eylemini medya, haber kaynağına olan bağımlılığı nedeniyle ister istemez bu kaynakların tanımladığı biçimde sunacaktır. Buna ek olarak toplumsal alandaki değerler, normlar, ideolojik olarak baskın olan dünya görüşleri de medyadaki haber içeriklerinin dilini önemli ölçüde etkiler. Var olan durum içerisinde örneğin ataerkil örüntüler baskınsa, bir kadının kocasını aldatması ve bunun ardından kadının

kocası tarafından öldürülmesi haberleştirilirken, öldürme eylemi zımnen doğal bir şey olarak sunulabilir. Gene toplumsal alanda yoğun bir milliyetçi reaksiyon hâkimse örneğin, medya etnik bir grubun demokratik taleplerini, “bölücülük” olarak tanımlayabilir. Aslında bu durum çoğu zaman böyle işlemeyebilir. Bazen medya bir zamanlar ortaya çıkan “Kardak krizi”nde olduğu gibi kitleleri reaksiyoner bir eylemselliğe teşvik de edebilir. Aslında böylesi bir durumda halkın çok da gündeminde olmayan bir konu, medyanın “büyütmesi” nedeniyle hayati bir konu haline de gelebilir.

## 2. Haber Metinlerinde “Polise Taş Atan Çocuklar”

Haber metinlerinde “polise taş atan çocukların” sunum biçimlerinin çözümlenmesine geçmeden önce, incelenen altı gazetenin konuya ilişkin yaklaşımlarının genel bir değerlendirmesini yapmak gerekmektedir. Konuya ayırdıkları yer ile konuyu ele alış biçimleri açısından bakıldığında söylemsel mücadelenin esas itibarıyla *Hürriyet* ve *Taraf* gazeteleri arasında gerçekleştiğini söylemek mümkündür. *Hürriyet*, ana akım medyanın en önemli temsilcilerinden biri olarak egemen devlet söylemini yeniden üreten tavrıyla karakterize olmaktadır. Konuya ilişkin yaklaşımı, milliyetçi ideolojinin söylemsel sınırları içine hapsolan *Hürriyet*, “taş atan çocukların” eylemlerini büyük ölçüde terör meselesine bitiştirerek haberleştirmektedir. *Taraf* ise egemen devlet söylemine eleştirel/muhalif duruşuyla öne çıkmakta ve bu duruşuyla, meseleyi terör ile çerçevelemekten ziyade devletin Kürtlere yönelik baskıcı ve tahakküm edici politikaları bağlamında ele almaktadır. Hükümete yakınlığıyla bilinen *Yeni Şafak* ise, haber dili itibarıyla *Hürriyet*’le benzer özellikler göstermektedir. Yine ana akım medyanın bir diğer temsilcisi olan *Akşam* gazetesi ise haberlerinde, *Yeni Şafak* ve *Hürriyet*’e yakın bir ton benimsemiş görünmektedir. *Cumhuriyet* gazetesinin konuyu ele alış biçimini belirleyen unsurun daha çok hükümete yönelik muhalefeti olduğu söylenebilir. Kürt sorununa ilişkin yaklaşımı ulusal kaygılarla karakterize olan bu gazete, özellikle çocukların güvenlik güçlerinin şiddetine maruz kaldığı durumlarda eleştirel bir ton benimsemektedir. Milliyetçi cenahın önemli gazetelerinden biri olan *Ortadoğu* ise, konuyu neredeyse bütünüyle görmezden gelerek diğer tüm gazetelerden ayrıksı bir tutum sergilemektedir.

## 2.1. Basının Şiddeti: Fiziksel, Sembolik ve Ekonomik Devlet Şiddetinin Sunumu

### 2.1.1. Fiziksel Devlet Şiddetinin Sunumu: Meşru Şiddet ve Meşru Olmayan Şiddet

Doğrudan kaba kuvvet uygulanması anlamına gelen fiziksel şiddetin tanımlanması, kaba kuvvetin görünür olması itibarıyla daha kolay ve yaygındır; bunun dışındaki ekonomik, sembolik ya da psikolojik şiddet türlerinin tanımlanması daha sorunlu ve zordur.<sup>8</sup> Bu sorunlu durum, “polise taş atan çocuklar” örneğinde de karşımıza çıkmaktadır. Doğrudan devletin güvenlik güçlerinin uyguladığı ve sonucunda fiziksel bir “hasarın” ortaya çıktığı eylemler, medyada devlet şiddeti olarak daha açık bir biçimde işaretlenebilmektedir. Bununla birlikte, bu çalışmada ekonomik, psikolojik ve sembolik şiddet kategorileri içinde değerlendirilen devlet müdahaleleri (çocukların ailelerine devlet yardımının kesilmesi, çocuklara ilişkin genelleysel ve damgalayıcı ifadeler, çocuğun yüksek yararının temel hüküm olmayışı, normalleştirmeye ve disipline etmeye yönelik faaliyetler) şiddet kategorisinin dışında tutulmaktadır.

Devletin, gösterilerde yer alan çocuklara yönelik uyguladığı fiziksel şiddetin sunumu açısından incelenen haberlere bakıldığında, iki temel yönelimin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu iki yönelim, meşru ve gayri meşru şiddet biçiminde ifade edilebilir. Devlet şiddetinin meşruluğu ve gayri meşruluğu, çalışmada şiddet mağduru çocuk kategorisi altında ele alınan iki örnek olayda farklı biçimlerde kurulmaktadır. 2009 yılının nisan ayında Hakkâri’de meydana gelen olaylarda S. T. adlı çocuğu polislin dipçikle dövmesi, konuya hiç yer ayırmayan *Ortadoğu* haricinde incelenen diğer tüm gazetelerde devlet şiddeti olarak işaretlenmekte ve polislin çocuğu dövmesine yönelik “eleştirel” bir tutum benimsenmektedir. Bununla birlikte, konuya ilişkin haberlerde öne çıkarılan temalar açısından bakıldığında gazeteler

<sup>8</sup> Bu sorunlu durumu, kadına yönelik şiddetin tanımlanma biçimlerinde de görmek mümkündür. Kadına yönelik kaba kuvvet “şiddet” kategorisi içine kolaylıkla yerleştirilebilirken, ekonomik kaynakların ve paranın kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak düzenli bir şekilde kullanılması anlamına gelen ekonomik şiddet; duyguların ve duygusal gereksinimlerin; zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla karşı tarafa baskı uygulayabilmek için tutarlı bir şekilde istismar edilmesi, bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılması anlamına gelen psikolojik şiddet ve söz ve hareketlerin düzenli bir şekilde korkutma, sindirme, cezalandırma ve kontrol aracı olarak kullanılmasına işaret eden sözel şiddet (Yetim/Şahin, 2008: 49) gibi diğer şiddet türleri şiddet tanımı içine daha zor yerleştirilebilmektedir.

arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Konuyu en çok haberleştiren *Hürriyet* başta olmak üzere, *Akşam* ve *Yeni Şafak* gazeteleri işaret ettikleri devlet şiddetini münferit olarak sunma eğilimindedir. Burada münferitleştirme ile kastedilen, devletin güvenlik güçlerinin gösterilere yönelik müdahaleleri sonucunda ortaya çıkan yaralanma durumunun tekil bir olay biçimine büründürülmesi ve devletin bölgeye ve bölge halkına uyguladığı baskı ve tahakkümle bağlantısının kesilmesidir.

Devlet şiddetinin “bir polisin bir çocuğa yönelik şiddet eylemi” olarak işaretlenmesi konuya ilişkin haberlerin başlık ve alt başlıklarında açıkça çıkmaktadır. Örneğin olaylardan birisi haberleştirilirken üç farklı gazetede yer bulan “Hakkâri’de çocuğa dipçik”<sup>9</sup>, “Polis çocuğu silahıyla dövdü!”<sup>10</sup>, “Çocuk döven polis açığa alındı”<sup>11</sup> şeklindeki üç başlıkta da çocuğa uygulanan şiddet, haberin ana teması olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak bu haber başlıklarında kullanılan tekil ifadeler, çocuğun dövülmesini bir polisin münferit bir eylemi haline dönüştürürken, eylemlerde yer alan diğer çocuklara yönelik devlet şiddetini de gözlerden uzak tutmaktadır. Zira bu gazetelerin hiçbirinde konuya ilişkin arkaplan bilgisi bulunmamaktadır. Arka plan bilgisinin bulunmayışı, genel olarak bütün haber metinlerinde karşımıza çıkmaktadır. İnal’a göre haber metinlerinde görülen bu arkaplan kıtlığı, haber olan olayın bağlamından kopartılmasına ve tipleştirilmesine yol açmakta; böylece benzer olayların daha önce sunumu sırasında içine oturtuldukları çerçevelerin çağrıştırılarak yeniden kullanılmasıyla sonuçlanmaktadır (1995: 118-119). S.T.’ye ilişkin haberlerde de arka plan bilgisinin bulunmayışı, hem bu olayın, gösterilerde yer alan ve bu nedenle gözaltına alınan, tutuklanan ve terör örgütüne üye olmak, propagandasını yapmak vb. suçlardan yargılanan ve cezalandırılan diğer tüm “taş atan çocuklar” ile olan bağlantısını kopartmakta hem de çocukların neden bu tür bir eylemliliğe yöneldiği sorusunu görmezden gelmektedir.

*Hürriyet* ve *Yeni Şafak*’ta yer alan haberlerde dikkat çekici bir başka unsur ise, haberlerde yer verilen aktörlerdir. Bu gazetelerde yer alan ortak aktörler devlet/ordu yetkilileridir. Söz konusu kişilerin yaralı çocuğu ziyaret edişini konu edinen bu haberler, doğrudan bu ziyaretleri haber başlıklarına taşımıştır. “Korgeneral Orcan yaralı çocuğu ziyaret etti”<sup>12</sup>, “Emniyet müdürü, polis dipçığı ile yaralanan genci ziyaret etti”<sup>13</sup>, “Dipçik kurbanına korgeneral

---

9 *Hürriyet*, 24 Nisan 2009.

10 *Akşam*, 24 Nisan 2009.

11 *Yeni Şafak*, 24 Nisan 2009.

12 *Hürriyet*, 24 Nisan 2009.

13 *Hürriyet*, 25 Nisan 2009.



ziyareti”<sup>14</sup>, “Paşadan ziyaret.”<sup>15</sup> Devlet otoritelerinin “olumlu” eylemlerine yer veren bu haberler, bir yandan devlet şiddetinin münferit olarak sunulmasına olanak sağlarken, diğer yandan da çocuğa uygulanan şiddetin failini gizleyen bir etki yaratmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, devlet otoritelerinin yaralı çocuğu ziyaret etmeleri, devletin çocuklara şiddet uygulamaya yönelmediği; tersine onlara “şefkatle” yaklaşan bir tutum benimsediklerine işaret etmeye yöneliktir. Van Dijk’ın belirttiği üzere insanlar ve eylemler üzerine olan tüm söylemler çeşitli aktör tiplerinin tanımlamalarını içerir. Aktörlere ilişkin olarak genel ideolojik strateji “kendine” ilişkin olumlu, “ötekine” ilişkin olumsuz sunuştur (2003: 79). Kendine ilişkin olumlu sunum, devlet otoritelerinin eylemlerinin öne çıkarılması yoluyla karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan haber başlıklarında yer alan “yaralı çocuk”, “dipçik kurbanı” ifadeleri şiddet eyleminin failinin kim olduğu sorusunu doğrudan yanıtı bırakırken, “polis dipçığı ile yaralanan genç” ifadesi ise pasif cümle yapısı ile faili arka planda tutmaya ve böylece olumsuz eylemin sorumluluğunu azaltmaya yönelmektedir.

2008 yılının şubat ayında Cizre’de yaşanan olaylarda Y.M. adlı çocuğun polis panzeri tarafından ezilmesiyle ilgili haberler ise devlet şiddetinin sunumu açısından farklılık göstermektedir. S.T.’nin yaralanmasında münferit bir olay biçimine büründürerek bile olsa devlet şiddetini işaretleyen gazetelerin, bu olayda çocuğun hayatını kaybetmiş olmasına rağmen devlet şiddetini büyük ölçüde göz ardı ettikleri, bunun yerine gösterilerde ortaya çıkan şiddete odaklandıkları görülmektedir. Bu gazetelerde yer alan haberlerin çocuğun ölümünden ziyade, gösterilere odaklanmasının nedenlerinden biri mevcut gazetecilik pratikleri içindeki haber değeri anlayışının bizatihi kendisi olabilir. Zira terör olayları, sokak gösterileri gibi şiddet içeren olaylar, taşıdıkları olumsuzluk itibarıyla her zaman haber değerine sahiptir. Ancak burada önemli olan, çocuğun ölümünün bizatihi olumsuzluğu itibarıyla haber değerine sahip olmasına rağmen, neden tali bir konuma itildiği sorusudur. Bu sorunun yanıtı ise farklı yayın politikalarına sahip olan gazetelerin, meseleyi nasıl ele aldığı, hangi sözcük seçimleri ile anlatılarını kurduğu, başvurdukları akredite kaynakların gerçeklik tanımlarını halkın sözüne nasıl dönüştürdüğünün çözümlenmesi ile verilebilir.

*Hürriyet*, *Yeni Şafak*, *Akşam* ve *Ortadoğu* gazeteleri, çocuğun hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan olayları esas itibarıyla terör meselesine bitiştirerek ele almaktadır. Makro düzeyde, ana temaları belirleyen haber başlıkları, alt başlıklar, spot ve haber girişleri konunun nasıl çerçvelendiğini ortaya

---

14 *Hürriyet*, 25 Nisan 2009.

15 *Yeni Şafak*, 25 Nisan 2009.

koymaktadır. “Şırnak savaş alanına döndü”,<sup>16</sup> “Cizre’de olaylı cenaze”,<sup>17</sup> “Cizre Vandalları”<sup>18</sup>, “Cizre’de olaylı cenaze töreni”<sup>19</sup>, “Cenazede tahrik”,<sup>20</sup> “Cizre’deki izinsiz gösteride 17 kişi tutuklandı”,<sup>21</sup> “Cizre’de tehlikeli tahrik”,<sup>22</sup> “Cizre’de olaylı cenaze, bayrağımıza saldırdılar.”<sup>23</sup> Farklı yayın politikalarına sahip gazetelerin meseleyi çerçevelemelerinde ortaya çıkan benzerlik dikkat çekicidir. Bu haber başlıklarının hepsi esas itibarıyla, çocuğun ölümüne yol açan devlet şiddetini meşrulaştırmaktadır. Zira gösteride yer alan çocuğun ölümünün, yandaşı/üyesi olduğu toplumsal-etnik gruba içkin olduğu varsayılan ve “onlar” tarafından gerçekleştirilen “yasadışı” gösterilere, devletin meşru müdafaa hakkı çerçevesinde verdiği yanıt neticesinde gerçekleştiğine ilişkin bir ima bulunmaktadır. Bu ima, başlıklarda yer alan “tahrik”, “vandal”, “olaylı”, “izinsiz”, “tehlikeli”, “saldırı” gibi tümüyle olumsuz ifadelerin göstericilere bitiştirilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Haber girişleri ve spotlarda da, “onlara” yönelik olumsuz sunum görünür hale gelmektedir. *Hürriyet* gazetesinden alınan aşağıdaki spot bu olumsuz sunumun örneklerinden biridir:

PKK'nın elebaşı Abdullah Öcalan'ın 15 Şubat 1999 yılında Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getirilişinin 9'uncu yıldönümü nedeniyle Şırnak'ın Cizre İlçesi'nde kepenk kapatma eylemi ve ardından yapılan korsan gösteri sırasında çıkan olaylarda Y.M. yaşamını yitirdi. Saatlerce süren olaylar nedeniyle ilçe savaş alanına döndü, gösterici ve polislerden yaralananlar oldu, birçok kişi gözaltına alındı (*Hürriyet*, “Şırnak savaş alanına döndü”, 15 Şubat 2008).

Haberin spotunda vurgulanan temel unsurlar, eylemin gerekçesi, eylem sonucunda yaşanan tahribat ve çocuğun ölümüdür. Eylemin gerekçesi ve eylemin yapılaş biçimi ile sonuçları “korsan gösteri” sözcüğü ile işaretlenmekte ve böylece eylemi yapan grup olarak “onlar”, yani Kürtler, olumsuz olarak sunulmakta; aynı zamanda çocuğun ölümünün gerekçesi de “onların” olumsuz eylemlerine bağlanmaktadır. Bir başka ifadeyle çocuğun ölümünün sorumlusu, panzeri kullanan devletin güvenlik güçleri değil, tersine eyleme yol açanlar olarak sunulmaktadır. *Hürriyet*'in yanı sıra *Akşam*, *Yeni Şafak* ve *Ortadoğu*'da

16 *Hürriyet*, 15 Şubat 2008.

17 *Hürriyet*, 16 Şubat 2008.

18 *Hürriyet*, 17 Şubat 2008.

19 *Yeni Şafak*, 16 Şubat 2008.

20 *Yeni Şafak*, 17 Şubat 2008.

21 *Yeni Şafak*, 22 Şubat 2008.

22 *Akşam*, 16 Şubat 2008.

23 *Ortadoğu*, 17 Şubat 2008.

da benzer bir yaklaşım benimsenmektedir. Bu gazetelerde yer alan ve yukarıda başlıklarını zikrettiğimiz tüm haberlerin giriş ve spotlarında vurgulanan unsur, gösterilerin “yasadışı”, “korsan”, “izinsiz” olduğu ile söz konusu gösterilerde ortaya çıkan tahribattır. Kürtlere yönelik olumsuz sunumun bir başka boyutu, meydana gelen olaylarda Türk bayrağının indirilmesinin başlıklar ve ana metinlerde yoğun biçimde vurgulanmasıdır. “Bayrağı indirdiler”,<sup>24</sup> “Cizre’de Türk bayrağını indiren kişiler tespit edildi”,<sup>25</sup> “Hedefleri bayrak oldu”,<sup>26</sup> “Bayrağı yere attılar.”<sup>27</sup> Ulusal bütünlüğün simgesi olan bayrağın indirilmesinin öne çıkartılması yoluyla milliyetçi duygular harekete geçirilmekte, böylece eylemciler “ulusal bütünlüğü tehdit edici unsurlar” olarak işaretlenebilmektedir. Bu işaretleme, bir yandan Kürtlere yönelik olumsuz sunumu desteklerken, diğer yandan da devletin uyguladığı şiddeti ve uygulanan şiddet sonucunda çocuğun ölümünü meşrulaştırmaktadır. Spotlar ve haber girişleri ile haber başlıklarında görülen Kürtlere yönelik olumsuz sunum, Van Dijk’ın bulgularıyla uyum içindedir. Van Dijk, genel ideolojik yapının, haber başlıklarının azınlıkların olumsuz karakterini vurgulama eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Hollanda’da yapılan bir çalışmada incelenen başlıklardan 1500 tanesi etnik konulardadır ve bunların içinde azınlıkların aktif, sorumlu failer olduklarında bir kez bile pozitif olmadığı bulgulanmıştır. Buna karşılık “biz”den biri semantik fail olduğunda, anlatının pozitif olarak kurulduğu görülmüştür. Ayrıca başlıkların sentaksının hâkim grubun lehine olmak üzere yanlı bir biçimde kurulduğu, örneğin pasif yapılarla olumsuz eylemlerin sorumluluğunun azaltıldığı ortaya çıkmıştır (2008: 112).

Söylemsel mücadelenin diğer ucunda yer alan *Taraf* ise, devlet şiddetinin gayrı meşruluğuna doğrudan işaret etmekte, ancak diğer gazetelerden farklı olarak devlet şiddetini münferitleştirmekten uzak durmakta, tersine devlet şiddetini odağa alarak siyasal bir sorun haline getirmeye çalışmaktadır. *Taraf*’ın bu yönelimi, S.T. olayında çocuğun “sözünü” başlığa taşımasıyla, Y. M. olayında ise çocuğun panzer tarafından ezildiği iddiasının üstüne gitmesiyle açığa çıkmaktadır. Her iki olayda *Taraf*’ta yer alan haberlerin esas ekseninin devletin çocuklara uyguladığı şiddeti görünür kılmak olduğunu söylemek mümkündür. Bilindiği gibi, haber metinleri kapalı metinler olarak egemen söylemlerin yeniden üretildiği ve meşru kılındığı metinlerdir. Muhalif söylemler bu metinlere girme olanağı bulduğunda ise, genellikle inandırıcı bir konuma yerleştirilmezler. Ancak

24 *Hürriyet*, “Cizre Vandalları”, 17 Şubat 2008.

25 *Hürriyet*, 19 Şubat 2008.

26 *Akşam*, 17 Şubat 2008.

27 *Yeni Şafak*, “Cenazede tahrik”, 17 Şubat 2008.

*Taraf*, egemen medyanın bu yöneliminin aksine çocuğun sözünü başlığa taşıyarak onu inandırıcı bir konuma yerleştirmektedir. “Polis bir şey söylemeden vuruyordu”<sup>28</sup> başlığı ile S.T.’nin uğradığı şiddet eylemini anlatan sözlerine tırnaksız biçimde yer vererek (Kürt) halkın(ın) sözüne dönüştürmekte ve böylece devlet şiddetini somutlaştırmaktadır. “Polis mağduru S. artık emin ellerde”<sup>29</sup> başlığıyla çocuğun hastaneden taburcu edilip ailesinin yanına gitmesiyle ilgili olarak yapılan haber ise “ailenin ellerinin”, “devletin elinden” daha güvenli olduğunu, devletin çocukların yaşamına yönelik bir tehdit oluşturduğu iması taşımaktadır. Ancak bu ima aynı zamanda, farklı bir imaya daha yol açmaktadır. Devletin çocukların yaşamına tehdit oluşturduğu iması, çocukların siyasal gösterilere katılmasına ilişkin olarak devlet yetkililerinin “çocuklarınıza sahip çıkın” uyarısının temellendiği anlayışın izlerini taşımaktadır. Daha açık bir ifadeyle bu ima, “sokakların”, “eylemlerin” ve “siyasetin” çocuklar için tehlikeli olduğu, dolayısıyla çocukların bu tehlikelerden uzak kalabilmesi için “ailenin sıcak ve güvenilir ortamında bulunması gerektiği” görüşünü çağrıştırmaktadır.

Y.M.’nin ölümüne dair haberlerinde ise *Taraf*, yukarıda belirtildiği gibi, çocuğu panzerin ezdiği iddiasının üzerine gitmektedir. Zira çocuğun ölümüyle ilgili ilk haberlerde, “başına taş isabet ederek öldüğü” iddiası, medyanın büyük bölümü tarafından dile getirilmiş; akredite kaynak olarak polisin açıklamaları sorgulanmaksızın kabul edilmiş ve böylece çocuğun ölümünün sorumluluğu da eylemcilere yöneltilmişti. *Taraf* ise, akredite kaynak olarak polis yerine, eylemcilerin görüşleri ve daha sonra Adli Tıp’ın otopsi sonuçlarını başlıklara taşımıştır: “Y.’yi taş öldürmedi panzer ezdi”<sup>30</sup> “‘Taş’ çocuğu ezdi geçti”<sup>31</sup> “Panzerin avukatları”<sup>32</sup> “İşte ‘Panzer ezdi’ raporu”<sup>33</sup> Bu başlıklarla, çocuğun devletin güvenlik güçlerince öldürüldüğünü gündeme getirmeye ve böylece devlet şiddetini görünür kılmaya yönelmiştir.

*Taraf*’ın haberlerinde de arka plan bilgisi ve bağlamsal bilgi çoğunlukla eksiktir. Bununla birlikte, polisin S.T.’yi dövmesine ilişkin olarak 2008 yılında Hakkâri’de yapılan nevruz gösterilerinde polisin bir çocuğun kolunu bükmesi hatırlatılmaktadır.<sup>34</sup> Bu hatırlatma yoluyla, polisin çocuklara uyguladığı şiddetin tekil bir olay olmadığına işaret edilmektedir. Öte yandan ilgili

28 *Taraf*, 25 Nisan 2009.

29 *Taraf*, 20 Nisan 2009.

30 *Taraf*, 17 Şubat 2008.

31 *Taraf*, 18 Şubat 2008.

32 *Taraf*, 21 Şubat 2008.

33 *Taraf*, 22 Şubat 2008.

34 *Taraf*, “Polis Bir Şey Söylemeden Vuruyordu”, 25 Nisan 2009.

haberlerde, devlet/ordu yetkililerinin eylem ve sözlerine yer verilmekle birlikte, egemen devlet söylemine muhalif kişi ve kurumlara öncelikli yer ayrılmaktadır. DTP yetkililerinin ve aydınların çocukların dövülmesi/öldürülmesine ilişkin açıklamalarına yer verilmesi yoluyla, devletin uyguladığı şiddet bağlamına oturtulmaya çalışılmaktadır. Örneğin Ahmet Türk'ün "Dipçiklenen Kürt halkının beynidir" sözlerinin alt başlığa çıkarılması yoluyla, bu olayın münferit bir olay değil, Kürt halkına yönelik baskıcı ve sistematik devlet politikasının bir sonucu olduğuna işaret edilmektedir. Bir grup aydın ve sanatçının, S.T.'nin dövülmesine yönelik protesto eylemlerinde İsrail'in Filistinli çocuklara uyguladığı şiddet eylemleriyle analoji kurulan açıklamalarına yer verilmesi suretiyle, devletin baskıcı niteliğine vurgu yapılmaktadır.

*Taraf*'ın bu iki örnek olaya dair haberlerinde dikkati çeken bir başka nokta, çocukların şiddete maruz kaldığı eylemlerin bizatihi kendisine ikincil bir yer vermesi ve eylemleri haberleştirirken kullandığı dildir. *Taraf*'ın bu yaklaşımı, Kürtleri kriminalize etmek ve ötekileştirmek biçiminde ortaya çıkan diğer gazetelerin anlayışlarından farklılaşmaktadır. Haber başlıkları, haber girişleri ve spotlarda, eylemlerden bahsedilmekle birlikte, "biz" ve "onlar" biçiminde ortaya çıkan ötekileştirme ve eylemleri ulusal bütünlüğe yönelik tehdit olarak sunma yönünde bir eğilim bulunmamaktadır.

*Cumhuriyet* gazetesinin çocukların devlet şiddetine maruz kaldığı olaylara dair haberlerinde iki farklı yönelim ortaya çıkmaktadır. Gazete, "Hakkâri'de polis şiddeti"<sup>35</sup>, "Polis şiddetine protesto"<sup>36</sup> gibi başlıklarla S.T. olayını "polis şiddeti" ile çerçevelemektedir. Böylece "bir polisin bir çocuğa yönelik şiddet eylemini" tekil bir olay haline getirmekten öteye giderek meseleyi devletin güvenlik güçlerinin uyguladığı şiddet biçiminde genelleştirmektedir. *Cumhuriyet*'te yer alan haberlerde de arka plan bilgisi çoğunlukla eksik olmakla birlikte, 2004 yılında polisin açtığı ateş sonucu öldürülen 12 yaşındaki Uğur Kaymaz'a ilişkin hatırlatmalar yapılmakta ve böylece devlet şiddetinin bu tekil olaydan ibaret olmadığı işaretlenmektedir. Devlet şiddetinin genelleştirilerek sunulmasının bir başka boyutu ise başbakanın 2006 yılında sarf ettiği "Çocuk ve kadınlar da olsa, terörün maşası haline gelmiş herkese karşı gereken neyse o yapılacaktır" sözlerine yer verilmesidir. Diğer yandan *Hürriyet*, *Akşam* ve *Yeni Şafak*'ta yer almayan İnsan Hakları Derneği, EMEP, ÖDP, Halkevleri temsilcileri, sendika temsilcileri vb. aktörler bu gazetenin haberlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu aktörlere ve

---

35 *Cumhuriyet*, 24 Nisan 2009.

36 *Cumhuriyet*, 26 Nisan 2009.

aktörlerin sözlerine yer verilmesi, egemen devlet söylemine karşıt olan söylemlerin haber metinlerinde yer bulabilmesi anlamına gelmektedir.

*Cumhuriyet*, Y.M. olayında ise meseleyi polis/devlet şiddeti ile çerçeveleme yoluna gitmemiştir. Bu olay bağlamında, bu gazetenin *Taraf* ve incelenen diğer gazeteler arasında ortaya çıkan karşıtlığın iki ucuna da yerleştirilemeyecek bir konum benimsediğini söylemek mümkün görünmektedir. Bir yandan çocuğun başına taş isabet ederek değil, panzerin ezmesi sonucu öldüğü iddiasını ilk günden itibaren dolaşıma sokmuştur. Bu anlamda akredite kaynaklar bakımından egemen devlet söylemini meşrulaştırmaktan uzak durduğu ve böylece devlet şiddetini somutlaştırdığı söylenebilir. Diğer yandan ise ilgili haberlerde eylemin PKK’ya verilen destekle bağlantısını odağa almış ve eylemin yarattığı tahribatı haber giriş ve spotlarında vurgulamıştır. “Cenazede gerginlik” başlığını taşıyan haberin spotu, *Cumhuriyet*’in meseleyi çerçeveleme biçiminin örneklerinden biridir:

Şırnak’ın Cizre ilçesinde önceki gün Abdullah Öcalan’ın yakalanışını protesto gösterilerinde "ezilerek" ölen 16 yaşındaki Y.M.’nin cenaze töreninde olaylar çıktı. İlçedeki açık işyerleri taş ve sopalarla tahrip edilirken, iki kamu kurumuna ait Türk bayrağı da indirildi.<sup>37</sup>

Spotta, çocuğun ölüm nedeni olarak gösterilen ezilme iddiası tırnak içinde verilmiş, böylece iddianın doğruluğu konusunda okuyucuda bir şüphe yaratılmaya çalışılmıştır. Bu anlamda *Cumhuriyet*’in, *Taraf* ile benzer bir perspektife sahip olduğunu söylemek mümkündür. Zira bu gazete de, ilk günden itibaren çocuğun panzer tarafından ezildiğine ilişkin göstericilerin dile getirdiği görüşe yer vermiş ve otopsi sonucunda iddianın doğruluğunu kanıtlandığını haberleştirmiştir. Ancak bayrağın indirilmesi ile eylem sonucu ortaya çıkan tahribatin vurgulanması *Cumhuriyet*’i söylemsel mücadelenin diğer ucuna yakınlaştırmaktadır. Üstelik konuya ilişkin olarak yapılan ilk haber de “Öcalan gösterisi: 1 ölü”<sup>38</sup> başlığıyla verilmiştir. Toplumsal hafızada Öcalan’ın terör sözcüğüyle özdeşleştirilmiş olması, çocuğun ölümüyle sonuçlanan eylemlerin de bir terör eylemi olarak çerçevelenmesine neden olmaktadır. Bunun yanında *Cumhuriyet* gazetesi her ne kadar eylemlerdeki devlet şiddetini münferitleştirmekten uzak da dursa, şiddet uygulayanların polis olması, söz konusu gazetenin tavrını anlamakta bize ipucu sunmaktadır. Zira *Cumhuriyet*’in mevcut hükümetle olan gergin ilişkisi ve hükümetin emniyet içindeki kadrolaşma iddiaları, söz konusu gazetenin eylemlerdeki

37 *Cumhuriyet*, 17 Şubat 2008.

38 *Cumhuriyet*, 16 Şubat 2008.

devlet şiddetini öne çıkarmasının, bununla birlikte eylemleri terör ekseninde tanımlamasının nedeni olarak görülebilir.

### 2.1.2. İçleyerek Dışlama Pratiği Olarak Sembolik ve Ekonomik Şiddet

Agamben'e göre egemenlik esas itibarıyla istisnadan oluşur ve hukukun hayata gönderme yaptığı ve hayatı tam da askıya almak suretiyle içine aldığı orijinal bir yapıdır (2001: 43). Egemenliğin istisna ile ilişkisi esas olarak yasaklama ilişkisine göndermede bulunur. Böylece egemenliğin muhatabı olan yasaklı kimse, gerçekte tam anlamıyla hukukun dışına atılan, hukukla ilişkisi kesilen birisi değil; hukuk tarafından terk edilen, yani hayatla hukukun, dışarı ile içerinin arasındaki eşik noktasına bırakılan kişidir. İçeri ile dışarı arasında bir noktaya terk edilen kişi, her türlü tehditle her an yüzleşmek durumundadır. Egemen söz konusu kişiyi tam olarak ne dışarı ne de içeri bıraktığı için eşik noktada sürekli ikircikli bir durumda yaşatır. Söz konusu kişi böylece ne "bizden"dir ne de "onlar"dan. Bu, tam da Bauman'ın modern zamanlara ait olarak tanımladığı "yabancı"na benzeyen bir figürdür (2006). Bauman'a göre yabancıların en önemli özelliği büyük oranda bilindik olmalarıdır. Zira bir kişiyi yabancı olarak kabul etmek için öncelikle onun hakkında birkaç şey bilmemiz gerekir. Modern devletin yabancıları benzeştirme pratiğini Bauman, bahçıvanlık mesleğinin bahçedeki ayrık otlarını temizleyerek, bahçenin düzene koyulması işine benzetir. Doğada kendiliğinden biten otları gören bir kişi, onun doğallığından etkilenir ve ona hayran kalırken, bu otlar bahçede bitince temizlenecek birer unsur olarak görülür. Toplumdaki yabancı da tıpkı bahçede biten ayrık otları gibi temizlenmeli ya da toplum düzenini bozan gelenek ve alışkanlıklarından uzaklaştırılmalıdır. Bunun için toplumsal olarak düzen bozucu "yabancı" unsurlar, ya yok edilir ya da rehabilite edilir. Bunun değişik yolları vardır. Bu yollardan birisi Agamben'in işaret ettiği gibi içeri alarak dışarıda bırakma; yani eşikte bekletme, bir diğeri de tamamen yok etme olabilir. Aslında varlığın özü ve insan bedeninin var olma koşulları açısından düşünürsek her iki yol da aynı kapıya çıkacaktır.

"Polise taş atan çocukların" eylemlerde yer almalarını engellemek ve "topluma kazandırmak" üzere uygulanan önlemler, Bauman'ın (2006) sözünü ettiği yabancının toplumsal düzeni bozan alışkanlık ve geleneklerinden uzaklaştırılması bağlamında değerlendirilebilir. Bu uzaklaştırma işleminin rehabilitasyon boyutu, çalışmamız bağlamında ele aldığımız örnek olaylardan polisin çocuklarla top oynaması, sinemaya götürmesi gibi "olumlu" olduğu varsayılan faaliyetlerde somutlaşmaktadır. Çocukların politize olmasını engellemek ve onları "çocukların dünyasına yöneltmek" üzere gerçekleştirilen



bu faaliyetler, (*saldırgan*) Kürt çocuklarının rehabilite edilecek “nesnelere” olarak görüldüğüne işaret etmektedir. Zira çocukların bu rehabilitasyon faaliyetleri boyunca nesneleştirilmesi, onların söz söyleyen, söz üreten öznelere olarak değil, hakkında söz söylenecek ve dahası normalleştirilmeye çalışılacak “şeyler” olarak algılanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla da “çocukların rehabilite edilerek topluma kazandırılması” amacını taşıyan tüm faaliyetler “sembolik şiddet” kategorisi içinde değerlendirilebilir. Bunu söylerken, çocukların şiddet eylemleri içinde yer almasını elbette olumlamıyoruz; bizim söylemek istediğimiz, daha ziyade, Kürt çocuklarının eylemlerde yer almasını engellemeye yönelik çabanın onların susturulmasına, sessiz kılınmasına hizmet ederken, aynı zamanda toplumdaki “yabancı” konumlarını sürdürmesi, bir başka deyişle hem içeriye almaya, içermeye çalışırken hem de onların “dışarıklı” konumlarını pekiştirmesidir.

Şiddetin, kaba kuvvete dayanmayan ancak sembolik alanda “normalleştirmeye ve disipline etmeye” yönelik olarak işleyen bu boyutu, incelenen gazetelerde “şiddet” olarak tanımlanmaktan oldukça uzaktır. Polisin çocukları sinemaya götürmesi, ayakkabı dağıtması, çocuklarla birlikte top oynaması gibi faaliyetleri, incelenen haberlerde genel olarak “olumlu” olarak işaretlenmektedir. Ancak buradaki olumluluk, çocuklara bitleştirilen bir olumluluk değil, tersine polise ve dolayısıyla devlete atfedilen bir olumluluktur. Polise/devlete yönelik bu olumlu sunum haberlerin hem makro hem de mikro düzeylerinde ortaya çıkmaktadır. Makro düzeyde bakıldığında konuya ilişkin olarak *Hürriyet*, *Akşam* ve *Yeni Şafak* gazetelerinin ilgili haberlerinin başlıkları şunlardır: “Polis kendine taş atan çocukları sinemaya götürdü”<sup>39</sup> “Çevik Kuvvet’ten top ve tatlı”<sup>40</sup> “Polis ayakkabı vaadetti gösterici çocuklar dağıldı.”<sup>41</sup> Bu başlıklar, van Dijk’in (2003) “kendine ilişkin olumlu, *onlara* ilişkin olumsuz sunum” olarak nitelendirdiği genel ideolojik stratejinin örneklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira bu başlıklarla polisin, çeşitli stratejilerle çocukların eylemlerde yer almasını engellemeye yönelmesi olumlanırken, diğer yandan *onlar* olarak tanımlanan Kürt çocuklara yönelik olumsuzlama devam etmektedir. Bu olumsuzlama ise mikro düzeye ait olan sözcük seçimlerinde açığa çıkmaktadır. Özellikle *Hürriyet* ve *Yeni Şafak*’ın başlıklarında yer alan “kendine taş atan çocuklar” ve “gösterici çocuklar” ifadeleri, esas itibarıyla “topluma zararlı” olan çocukların, polisin/devletin olumlu eylemleri yoluyla *engellendiğine* işaret etmektedir. Haber metinleri içinde kurulan nedensellik

---

39 *Hürriyet*, 20 Şubat 2008.

40 *Akşam*, 16 Şubat 2009.

41 *Yeni Şafak*, 16 Şubat 2008.

ilişkileri de, yani polisin ayakkabı vaat ederek, top ve tatlı ikram ederek, sinemaya götürerek vb. eylem yapmak üzere toplanan çocukları dağıtması, yine “kendine” ilişkin olumlu sunumu desteklemeye yöneliktir. Bu bağlamda ilgili haberlerin, birincil tanımlayıcıların söz ve eylemlerini yeniden ürettiği ve pekiştirdiği söylenebilir. *Taraf* gazetesi de, bu konudaki haberinde diğer gazetelerle benzer bir tavır sergilemektedir. “Eyleme gidip top oynadılar”<sup>42</sup> başlıklı haberin tek farkı, başlıkta polisin eylemlerini öne çıkartmak yerine, çocukları öne çıkarmış olmasıdır. Ne var ki başlıkta ortaya çıkan bu fark, metin yapılanmasında ortadan kaybolmaktadır. Zira gerek sözcük seçimleri, gerekse nedensellik ilişkisinin polisin/devletin lehine kurulmuş olması, polisin “olumlu” eylemini vurgulamaya yönelmektedir. *Taraf* da dahil olmak üzere, *Hürriyet*, *Yeni Şafak* ve *Akşam* gazetelerinde çocukların eylemlerde “neden” yer aldıklarına dair bir arkaplan bilgisi bulunmamakta, çocukların eylemlere katılımına ilişkin politik ve toplumsal bağlama yer verilmemektedir. Haber metinlerinin polisin olumlu olarak nitelendirilen faaliyetlerini bağlamından kopararak sunuşu, çocukların arzularını, isteklerini, beklentilerini hiçe saymakta ve böylece onların “nesneleştirilmesine” ve susturulmasına yol açmaktadır.

Çocukların “topluma kazandırılmak üzere rehabilite edilmelerinin” bir diğer yolu da “ekonomik önlemler” bağlamında düşünülmüştür. Eylemlerde yer alan çocukların ailelerine devlet yardımının kesilmesi önerisi, *Hürriyet*, *Akşam* ve *Yeni Şafak* gazetelerinde öneriyi destekleyen bir perspektifle sunulmaktadır. Bu perspektif, haber başlıklarında açığa çıkmaktadır: “Devlete taş atanın yeşil kartı iptal”,<sup>43</sup> “Taş atana kömür yok”,<sup>44</sup> “Göstericilerin ailelerine ceza yağıyor.”<sup>45</sup> Ana temayı ortaya koyan başlıklar, birincil tanımlayıcı olarak valinin sözünü halkın sözüne dönüştürmekte, aynı zamanda devlete karşı yapılan eylemlere yönelik bir tehdidi de barındırmaktadır. Ana metinlerin yapılanması da büyük ölçüde valinin açıklamalarına ve gerekçelerine dayandırılırken, öneriye ilişkin olarak toplumun çeşitli kesimlerinden gelen eleştirel perspektiflere yer verilmemektedir. Dolayısıyla devletin çocukların eylemlere katılımlarını önlemek üzere başvurduğu ekonomik şiddet, söz konusu gazeteler tarafından yeniden üretilmekte, pekiştirilmekte ve meşrulaştırılmaktadır. *Cumhuriyet* ve *Taraf* gazeteleri ise, diğer gazetelerden farklı bir tutum benimsemektedir. *Cumhuriyet* “Terör kullanıyor devlet cezalandırıyor” başlıklı haberinde, söz konusu öneriyi bir “ceza” olarak işaretlemekte ve farklı

42 *Taraf*, 10 Şubat 2009.

43 *Yeni Şafak*, 29 Ekim 2008.

44 *Akşam*, 30 Ekim 2008.

45 *Hürriyet*, 29 Ekim 2008

toplumsal kesimlerin öneriye yönelik muhalif tavırlarına yer vermektedir. *Taraf* da “Yeşil Kart’çı valiye sarı kart çıkartıldı”<sup>46</sup> “Yeşil Kartçı vali artık kırmızıyı hak etti”<sup>47</sup> başlıklarında görüldüğü gibi eleştirel bir tutum benimsemekte ve öneriyi bir “tehdit” olarak işaretlemektedir. Bu bağlamda bu iki gazetenin, birincil tanımlayıcıların perspektiflerini yeniden üretmek ve meşrulaştırmak yerine, bu perspektifleri sorgulamaya açtığını söylemek mümkündür.

## **2.2. Eylemlerde Yer Alan Çocukların Sunumu: Terörist mi, Maşa mı?**

Medyada çocukların sunumuna odaklanan çalışmalar, medyada çocuklara çok az yer verildiğini ve genellikle yok sayıldığını göstermektedir. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu’na göre dünya nüfusunun üçte ikisinden fazlasını çocuklar oluşturmasına rağmen, medyanın kapsadığı konuların yüzde beşinden daha azı çocukları kapsamaktadır (www.ifj.org, 2003). Yine bu alanda yapılan çalışmalar, çocuklara medyada yer verildiği durumlarda ise, çocukların genellikle olumsuz haberlere konu olduğunu bulgulamaktadır. Genellikle olumsuz haberlere konu olan çocuklar, bir uçta masum/melek, diğer uçta suçlu/şeytan biçiminde birbirine karşıt olarak sunulmaktadır. Çocuklara ilişkin “olumlu” haberler ise, çocukların zavallılaştırılması ve belirli siyasal ve toplumsal olayların nesnesi olarak sunulmaları nedeniyle olumsuz sunum kategorisi içine yerleşmektedir. Örneğin Serdar Değirmencioğlu’nun 23 Nisan ve 19 Mayıs törenlerinde çocukların temsiline ilişkin yaptığı çalışma, çocukların ve gençlerin sorunlarının ele alınışının onların zavallılaştırılarak sunulmasına vardığını ortaya koymaktadır. Yazar, çocukların ve gençlerin sorunlarının ve çocuk hakları ihlallerinin bir umutsuzluk havası yaratabilecek şekilde ele alındığını; sorunlar ve ihlaller hakkında neler yapılabileceği, çocukların kendi sorunlarına ilişkin neler yapabileceği ve yaptığının ele alınmadığını ifade etmekte ve politik açıdan farklı duruşlara sahip gazetelerde, ortak bir tema olarak çocukların ve gençlerin “kurban” olarak sunulduğunu ifade etmektedir (2007: 140, 144-145).

Gösterilerde yer alan çocukların çalışma kapsamında incelenen gazetelerdeki sunumuna genel olarak bakıldığında, ilgili diğer çalışmaların bulgularına benzer sonuçlara ulaşılmaktadır. Zira “polise taş atan” çocuklar, bir uçta kurban/maşa diğer uçta ise suçlu/ “terörist”/eylemci klişeleri içinde çerçevelenmektedir. Çocukların kurban ve maşa klişeleri içinde sunumu, daha

---

46 *Taraf*, 31 Ekim 2008.

47 *Taraf*, 5 Kasım 2008.

ziyade devletin çocukların “taş atmalarını” engellemek üzere başvurduğu normalleştirici ve disipline edici tekniklerle (Foucault, 2003) tehdit edici teknikler kategorisi altında seçilen örnek olaylarda açığa çıkmaktadır. Bu sunuş tarzının ana eksenini, çocukların “devletin ve milletin bölünmez bütünlüğünü tehdit eden terör örgütü tarafından *kullanıldığı*” savıdır. Bu sav, çocukları özne olmaktan alıkoyan, onların siyasal bir görüşe sahip olabilme ihtimalini yok sayan, çocukları suskunlaştırmaya yönelten bir etki yaratmaktadır. Neil Postman, *Çocukluğun Yokoluşu* adlı çalışmasında, çocukluğun bebeklik gibi biyolojik bir kategori olmadığını, tersine “toplumsal ve kültürel bir icat” olduğunu ortaya koymaktadır. Antik Yunan, Roma ve Ortaçağ boyunca çocukluk kategorisinin izini süren Postman, toplumsal bir kategori olan çocuk ve çocukluğun 16. yüzyılda ortaya çıktığını belirtmektedir. Çocuk ve çocukluğun ortaya çıkışıyla matbaa makinesinin icadı arasında doğrudan bir bağlantı kuran yazara göre, matbaa yayınlarıyla, “okuma yeterliliğine” dayanan yeni bir yetişkinlik tanımlaması ve buna bağlı olarak “okuma yetersizliğine” dayanan yeni bir çocukluk anlayışı ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifadeyle matbaa makinesi yeni bir yetişkinlik anlayışı gerektiren yeni bir simgesel dünya yaratmış; bu yeni yetişkinlik anlayışı ise çocukların dışlanmasına dayanmış ve dolayısıyla çocuklara yerleşebilecekleri yeni bir dünya ortaya çıkarmıştır (1995: 31-33). Çocuklar için “yaratılan” bu yeni dünya ise, onların tıpkı kadınlar gibi, kamusal alandan dışlanmalarını ve çocukların “yetişkinlerin dünyasına” ait sayılan alanlarda suskunlaştırılmasını beraberinde getirmiştir. Çocukların kamusal alandan dışlanarak suskunlaştırılması, aynı zamanda en önemli yurttaşlık haklarından biri olan katılım hakkından da dışlanmaları için bir gerekçe oluşturmuştur (Alankuş, 2007: 47). Bu dışlanmanın gerisinde ise çocuğa ilişkin paternalist bir yaklaşımın bulunduğunu söylemek mümkündür. Paternalizmi meşrulaştıran nedenlerden biri olarak ortaya konan “çocuklar politik özerklik için gereken rasyonalite, bilgi ve deneyimden yoksun oldukları için bu yetersizliklerinin zararlı sonuçlarından korunmalıdır” (akt. İnal, 2005: 200) şeklindeki görüş, çocukların “yetişkinlerin dünyasına” ait sayılan politikadan uzak tutulmasına hizmet etmiştir.

Politik özerklik için gerekli olan niteliklerden yoksunluklarına rağmen, çocukların eylemlerde yer alması, onların “maşa” olarak kullanıldığı savı ile gerekçelendirilmektedir. Bu sav, konuya hiç yer ayırmayan *Ortadoğu* dışında, incelenen diğer gazetelerde özellikle tehdit edici teknikler çerçevesinde ortak bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların eylemlere katılmasını engellemek üzere, ailelerine yapılan devlet yardımlarının kesilmesi önerisine ilişkin olarak *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Akşam* ve *Yeni Şafak* gazeteleri, iktidar sahibi birincil tanımlayıcıların çocukların terör örgütü tarafından kullanıldığı savını yeniden üretmektedir. Bu sav, yalnızca *Cumhuriyet* gazetesinin “Terör

kullanıyor devlet cezalandırıyor”<sup>48</sup> haberinde başlığa taşınırken, incelenen diğer tüm haberlerin ana metni içinde söz konusu sava doğrudan ya da “birincil tanımlayıcılar”dan yapılan aktarmalar yoluyla yer verilmektedir:

Atış, Adana'daki yasadışı gösterilerde *ön saflara sürülen çocukların* ailelerine yaptırımlar konusunda dün başlatılan uygulamalar ile ilgili gazetecilerin sorusu üzerine şöyle konuştu.<sup>49</sup>

Geçen hafta, farklı mahallelerde cadde ve sokakları savaşa alanına çeviren PKK yandaşları, özellikle *çocukları kullanıp kendilerine kalkan yaparak*, terör örgütü ve elebaşı Abdullah Öcalan lehine gösteriler yapmışlardı.<sup>50</sup>

Vali İlhan Atış, yaptığı açıklamada, geçen hafta bölücü terör örgütü yandaşlarının, Abdullah Öcalan'a kötü muamele yapıldığı iddiasıyla Adana'da düzenlenen korsan gösterilerde *çocukların ve kadınların sokağa dökülerek kullanıldığını* belirtti.<sup>51</sup>

Yukarıdaki alıntılarda, “ön saflara sürülme”, “çocukları kullanıp kendilerine kalkan yapma” ve “çocukların ve kadınların sokağa dökülerek kullanıldığı” ifadeleri, farklı politik tercihlere sahip gazetelerde ortak bir tema olarak çocukların “maşa” olarak sunulmasının örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sunumu sağlayan ve pekiştiren ise, yine bu gazetelerde bir diğer ortak özellik olarak beliren arkaplan bilgisinin bulunmayışıdır. Arkaplan bilgisinin eksikliği, çocukların neden polise taş attığı sorusunu yanıtız bırakarak, olayı tarihsel, siyasal ve toplumsal bağlamından kopartmakta ve odağa olayın sorumlularının kimler olduğu meselesini yerleştirmektedir. Arkaplan bilgisinin eksikliği, böylece “masumiyet ve suçun yapılmasına hizmet etmekte ve aynı zamanda olayın sorumlusunun tanımlanması suç olgusunun tanımlanmasını da beraberinde getirmektedir” (Eterna ve Glasser'dan akt. İnal, 1994: 143). Bu bağlamda *Hürriyet*, *Akşam* ve *Yeni Şafak* gazeteleri, çocukların taş atmalarını engellemek amacıyla uygulanması düşünülen önlemleri haberleştirirken, birincil tanımlayıcıların görüşlerinin aktarılması yoluyla, çocukların eylemlerde yer almasının sorumluluğunu PKK'ya atfederken, aynı zamanda çocukların “maşa” olarak kullanıldığı ve dolayısıyla esas itibarıyla onların “masum” olduğunu da ima etmektedir.

48 *Cumhuriyet*, 31 Ekim 2008.

49 *Hürriyet*, “Göstericilerin Ailelerine Ceza Yağıyor”, 29 Ekim 2008. Vurgular bize ait.

50 *Akşam*, “Taş Atana Kömür Yok”, 30 Ekim 2008. Vurgular bize ait.

51 *Yeni Şafak*, “Devlete Taş Atanın Yeşil Kartı İptal”, 29 Ekim 2008. Vurgular bize ait.

Konuya ilişkin olarak *Taraf*'ta yayımlanan iki haberden ilkinde çocukların eylemlerde yer almaları “katılım” sözcüğü ile işaretlenirken, ikincisinde ise diğer gazetelerle benzer biçimde çocukların “kullanıldığı” ifade edilmektedir. “Abdullah Öcalan’a şiddet iddialarının ardından gerçekleştirilen protesto gösterilerine *katılan çocukların* ailelerine...”<sup>52</sup> cümlesinde kullanıldığı haliyle “katılım” sözcüğü, yurttaşlık haklarının en önemlilerinden birine işaret etmekte ve böylece “yasadışı eylemlerin *maşası* olarak çocuk” imgesi yerine, “politik eylemin aktörü olarak çocuk” imgesini çağrıştırmaktadır. Ancak diğer haberde yer alan “Adana Valisi İlhan Atış, çocuklarını eylemlerde kullanan ailelerle ilgili çarpıcı açıklamalarda bulundu.”<sup>53</sup> cümlesinde yer alan “çocuklarını eylemlerde kullanan aileler” ifadesi, “politik aktör” olarak çocuk imgesini bertaraf etmektedir. Yine *Taraf*'ta da diğer gazetelere koşut biçimde arka plan bilgisinin bulunmayışı da bu bertaraf etme durumunu pekiştiren bir etki yaratmaktadır. Bununla birlikte *Taraf*'ın “taş atan çocuklara” ilişkin genel tavrının birincil tanımlayıcıların ya da bir başka ifadeyle iktidar sahibi kişi ve kurumların tavrından farklılaştığını akılda tutmak gerekir. Üstelik *Taraf*, tehdit edici önlemler olarak adlandırdığımız devlet yardımını kesmeye yönelik açıklamalarla ilgili haberlerinde bu açıklamalara yönelik eleştirel bir ton benimsemekte ve söz konusu önlemlerin yasal olmadığını da ifade etmektedir. Bu bağlamda, bu gazetede çocukların sunumuna ilişkin ikili tavrın haber üretim sürecinin yapısal sorunlarından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Söz konusu gazete konumuz bağlamında her ne kadar diğer gazetelerden farklı bir dil ve üsluba sahip olsa da, kaynaklara bağımlılık, haber üretim sürecindeki zaman baskısı ve haberlerdeki genel eğilim olan arka plan bilgisine ihtiyaç duymama gibi nedenlerden dolayı, çocukların eylemlilikleriyle ilgili sunumunda birbiriyle çelişen bir perspektif sergilemektedir.

Nurdan Gürbilek “Acıların Çocuğu” adlı yazısında Türkiye’de 1990’lara kadar çocukluğun masumiyet, mağduriyet ve onurla tanımlandığını ve bu tanımlamanın şehirli popüler edebiyat eserlerinden, Yeşilçam filmlerine ve kederli çocuk kartpostallarına dek çeşitli mecralarda ortaya çıktığını ifade etmektedir. Gürbilek’e göre, edebiyat eserlerinde ve filmlerde karşımıza çıkan ve kötülüklerle dolu şehirde erken yaşta öksüz ya da yetim kalan, ancak yaşadığı acılara direnen ve sonuçta zafere ulaşan çocuk imgesi, 1990’larla birlikte bir dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşümün altında yatan ise, 1980’lerin ortalarından itibaren, Türkiye’nin kendi Doğulu yüzünü, kendi taşrasımı,

52 *Taraf*, “Yeşil Kart’çı Valiye Sarı Kart Çıkartıldı”, 31 Ekim 2008

53 *Taraf*, “Yeşil Kart’çı Vali Artık Kırmızıyı Hak Etti”, 5 Kasım 2008

şehirlerde biriken Kürtleri keşfetmesi ve böylece acılı çocuk kalıbının içine yeni bir içeriğin sızmaya başlamasıdır. Bu yeni içerikle, artık, önceki masum, onurlu, kırılğan çocuk imgesi inandırıcılığını ve popülerliğini kaybetmeye başlamıştır. Yazara göre bu değişimin, Türkiye’de acının, çocukların yüzünde en görünür hale geldiği sırada gerçekleşmesi, aslında imgenin işaret ettiği şeyle karşı karşıya gelmesinden kaynaklanmaktadır. Üstelik 1990’lardan itibaren medyada şehir hayatına tehdit olarak sunulan, suçla bitştirilen bir çocuk imgesi ortaya çıkmış; böylece çocuklar bir korku ve tehdit figürü olarak görülmeye başlanmıştır (2001: 42-45). Çocukların tehdit ve korku figürü olarak sunulduğu haberler, gazetelerin üçüncü sayfalarını doldururken, “tinerci çocuk”, “sokak çocuğu”<sup>54</sup> gibi çocukları genelleyci ve damgalayıcı deyimler de bu haberlerde yoğun biçimde kullanılmaya başlanmıştır. “Masum çocuk” kategorisinden önemli bir sapmayı gösteren bu *yeni* çocuk kategorileriyle ilgili haberler “terör” sözcüğüyle çerçevelemiş; böylece “tinerci çocuk terörü”, “kapkaç terörü” gibi haberler yoluyla toplumsal önyargıları pekiştirmiştir. Bu çerçevelemeyi kolaylaştıran ise çocukların faili olduğu bu tür suçların yarattığı dehşetten ziyade, “terör” sözcüğünün Türkiye’de genellikle etnik bir grup olarak Kürtlerle özdeşleştirilmesidir. Zira Kürt çocuklarını terör ile ilişkilendirerek bir korku ve nefret figürü olarak temsil eden haberlerin yoğunlaşması, Kürt çocukların zorunlu göçle birlikte metropollerde artan görünürlüğüyle koşul olarak gerçekleşmiştir (Elhüseyini, 2009: 12; Aydın, 2009: 18). Tıpkı “sokak çocukları”, “tinerci çocuklar” gibi “taş atan çocuklar” ifadesi de (Kürt) çocukları kriminalize etmede kullanılmaktadır. Eylemlerde yer alan çocukların gerek devlet/hükümet yetkilileri gerekse medya tarafından yaygın biçimde “taş atan çocuklar” ifadesi ile tanımlanması, 1990’lardan beri suçla tanımlanan Kürt çocukların suçluluğuna yeni bir boyut eklemekte ve bu yöndeki toplumsal algıyı pekiştirmektedir. Çocukların kriminalize edilmesinin bir başka boyutu ise çocukların yer aldığı eylemlerle ilgili haberlerdeki sözcük seçimlerinde karşımıza çıkmaktadır. Eylemlerin “yasadışı”, “korsan”, “izinsiz” sözcükleriyle nitelendirilmesi ve eylemlerde meydana gelen tahribatın maddi boyutunun vurgulanması söz konusu hasarın ve yasadışılığın faili olarak çocukları işaret

54 Gülgün Erdoğan Tosun, Türkiye’de sokakta yaşayan çocuklar için kullanılan “sokak çocukları” deyimine karşılık olarak Brezilya’da “yatak böcekleri”, Peru’da “meyve kuşları”, Vietnam’da “toz böcekleri”, Ruanda’da “kötü çocuklar”, Kamerun’da “sinekler” deyiminin kullanıldığını belirtmektedir. Bu adlandırmaların ortak noktası, sokakta yaşayan çocukları topluma zararlı, mücadele edilmesi gereken ve hatta yok edilmesi gereken “haşerelerle” eşdeğer görmeleridir. Medya toplumdaki önyargılardan beslenirken, aynı zamanda bunları yaptığı haberlerle yeniden üreterek sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır (2007: 179-180).



etmektedir. Söz konusu haberlerde, çocukları eyleme katılmaya iten nedenlerin sorgulanmaması ise haber metinlerinde “suçlu” konumuna yerleştirilen çocukların durumunu pekiştirmektedir.

Çocukların şiddetin faili olarak yer aldığı haberlere bakıldığında çocukların doğrudan suçlandığı tek bir haberin olduğunu görüyoruz. Bu haber, Adana’da 15 Ağustos 2008’de yaşanan olaylarda bir polis memurunun bıçaklanarak hayatını kaybetmesinin ardından, failin yakalanmasıyla ilgilidir. *Hürriyet* gazetesi, söz konusu olayı, “Polis katili 15 yaşında”<sup>55</sup> başlığı ile vermiştir. Bu başlık bir yandan suçluluğu kanıtlanmadan herkesin masum olduğunu ifade eden masumiyet karinesini ihlal ederken, diğer yandan da doğrudan Türkiye’nin de tarafı olduğu çocuk hakları sözleşmesini hiçe saymaktadır. Sözleşmenin 3. maddesi çocuğu ilgilendiren tüm faaliyetlerde “çocuğun yararı” ilkesinin temel düşünce olduğunu hükme bağlamıştır. Oysa daha suçluluğu bile kanıtlanmadan, çocuk, haberde “katil” olarak damgalanmaktadır.

Adana’da terör örgütü PKK’nın kanlı eylemine başlamasının yıldönümü olan 15 Ağustos’ta bıçaklanarak şehit olan polis memuru 24 yaşındaki Ferdi Özkan’ın *katil zanlısı* 15 yaşındaki S.B. tutuklandı. *Hırsızlık suçundan sabıkalı olan S.B.’nin nüfus kaydında 15 yaşında gözükmemesine karşılık, daha büyük gösterdiği ve ailesinin nüfusa geç kaydettirmiş olabileceği* belirtildi.<sup>56</sup>

Haberin spotunda çocuğa ilişkin olarak “katil zanlısı” ifadesi kullanılmakla birlikte, valilikten yapılan açıklamalara dayanılarak çocuğun hırsızlık suçundan sabıkalı olduğunun belirtilmesi, çocuğun *zaten* suçlu olduğunu ortaya koymaya yöneliktir. Bir başka ifadeyle hâlihazırda “suçlu” olan çocuğun polisin katili olmaması için de hiçbir gerekçe yoktur. Yine valilikten yapılan açıklama çerçevesinde “zanlının” aslında çocuk olmayabileceği ihtimalinin belirtilmesi de çocuğa “çocuk” olarak değil, bir “katil” olarak yaklaşılmasını sağlamaktadır. Özetle, haberdeki sınırlı arkaplan bilgisi, söz konusu iddiayı ispatlamaya yönelik olarak işlevselleştirilmektedir.

## Sonuç

Medyanın, toplumsal alanda var olan söz ve kültürel donanım, toplumsal statü ve maddi sermaye açısından avantajsız durumda olan gruplarla ilgili

55 *Hürriyet*, 20 Ağustos 2009.

56 Vurgular bize ait.

gösterdiği dışlayıcı ve aşağılayıcı tavır, çocuklarla ilgili olarak da değişmemektedir. Bizim çalışmamızda kastettiğimiz çocuklar, düzenli bir ailesi, ailesinin istikrarlı bir geliri olan ve nispeten güvenli bir toplumsal ortamda yaşayan çocuklar değildir. Böyle çocuklar medyada genellikle ya ailesinin başına bir felaket geldiğinde, ya son günlerde sıklıkla medyadan haber olarak duyduğumuz gibi “ölü olarak” bulunduğu zaman temsil edilebilmektedir. Bunun dışındaki örnekler de “çocuk haklarına” duyarlı bir temsil örneği oluşturmaktan uzaktır. Son zamanlarda görsel medyada yer alan “çocuk şarkıcı” yarışmalarından tutun da 23 Nisan ve Cumhuriyet Bayramlarında gösterilerini izlediğimiz çocukların temsiline kadar, çocuğun medyada ciddi bir istismar konusu olarak yer aldığını söyleyebiliriz. Bahsettiğimiz çocuklar herhangi bir şekilde suça bulaşmış ya da şiddete uğramış çocuklar olmamasına rağmen, medyanın sunuş biçimi bize bu sunum biçimlerinin ciddi bir simgesel şiddete neden olduğunu göstermektedir.

İncelediğimiz konuda ise çocuk şiddet ve ayrımcılığa etnik kimliğinden dolayı iki kat daha fazla uğramaktadır. Metropollerde “kapkaç”, “tiner kullanma”, “soygun” vb. suçlara bulaşmış çocukların temsilinde bile bu etnik ayrımcılığın imalarını medyanın haberleştirme süreçlerinde görmek mümkündür. Haberin ayrıntılarında suça bulaşmış çocuğun etnik kimliğine dair anıştırmalar okuyucunun gözüne çarpacak biçimde verilir. Böylece “suçlu çocuk”la birlikte onun ait olduğu etnik ve kültürel kimlik okuyucuya ima edilerek, çocuklar ve çocukların ait olduğu etnik grup, korkulması gereken “canavarlar” olarak sunulur. Bunun yanında Kürtlerin çok çocuk doğurduğu ve tam da bu nedenle çocukların aileleri tarafından bakılmadığı için sokağa bırakıldığı ve dolayısıyla suç işlemeye meyyal hale geldiği vurgulanmaktadır. Bütün bu haberleştirme pratikleri, kuruluşundan bu yana bölünme korkusu yaşayan ülkenin zaten toplumsal olarak çoktan bölünmüş olduğunu göstermektedir. Bu bölünmeyi bizzat işlevi aslında “hayali bir cemaat” yaratmak olan medyanın yapıyor olması da ironiktir.

Bu bağlamda medyanın şiddet gösterimlerinden şikâyet edenlerin, asıl bizatihi onun dezavantajlı toplumsal gruplar üzerinde uyguladığı şiddete odaklanması gerekir. Zira medyanın şiddet içeren film, dizi ve buna benzer içeriklerinin izleyiciler, özellikle de çocuklar üzerinde kesin bir etkisinin olduğu çok da kanıtlanmış bir gerçek değildir. Bununla birlikte şiddet gösterimi ya da anlatısı sadece medyada değil hayatımızın tam da içinde yer almaktadır. Zira insan avcılık maceralarını mağara duvarlarına kazıdığından beri şiddet hayatımızın önemli bir parçası olarak durmaktadır. Gene Kurban bayramlarında, kurban etmek için alınan hayvanların metropollerde uğradığı işkenceyi medya göstermese bile her sokak köşesinde doğrudan görmemizi engelleyecek bir RTÜK bulunmamaktadır. Öyleyse bunun yerine medyanın

kendini ifade edecek simgesel ve maddi araçlardan yoksun olan toplumsal gruplar (kadınlar, çocuklar, etnik ve kültürel azınlıklar, yoksullar, cinsel eğilimi farklı olanlar) üzerinde haberleştirme pratikleri sırasında uyguladığı simgesel şiddete odaklanmak gerekmektedir. Hâlihazırdaki medya yapılanması içinde bu simgesel şiddetin tam olarak ortadan kaldırılmasını beklemek, olaya fazla iyimser bakmak olacaktır. Zira hâlihazırdaki medya yapılanması içerisinde yerleşmiş “haber değeri”, “kaynaklara bağımlılık”, “ticari rekabet” gibi kısıtlayıcı unsurlar, medyanın kapsayıcı ve tüm toplumsal grupların kendilerini ifade edebileceği bir mecra olabilmesinin önüne geçmektedir.

Bununla beraber, var olan yapılanma içerisinde çocuk haklarına duyarlı bir habercilik pratiğinin yerine getirilebilmesi için de gereken çabanın gösterilmesi gerekmektedir. En azından gerek “suçla bitişik” gerekse de “felakete uğramış” çocuk haberlerinde, çocuğun haklarına duyarlı bir habercilik üslubu benimsenmesi, zaten toplumsal alanda çok da söz hakkı tanınmayan çocuklara en azından medya tarafından dışlayıcı şekilde yaklaşılmasını sağlayacaktır. Gene aynı şekilde medyanın çocuklarla ilgili haberleri verirken, olayın failinin çocuk olduğunu düşünerek, toplumsal alanda süregelen çatışmaları çocuklar üzerinden keskinleştirmemesi ve kamuoyunda nefreti pekiştirecek bir dil benimsememesi toplumsal sorumluluk gereği olarak görülmelidir.

## Kaynakça

- Agamben, Giorgio (2001), *Kutsal İnsan, Egemen İktidar ve Çıplak Hayat* (İstanbul: Ayrıntı) (Çev.: İ. Türkmen).
- Aktaş, Cihan (2009), “Pencere Taşlayan Çocuklar,” *Taraf*, 27 Temmuz 2009.
- Alankuş, Sevda (2007), “Önsöz: Neden Çocuk Odaklı Habercilik Kitabı?,” Alankuş, Sevda (ed.) *Çocuk Odaklı Habercilik*, (İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları): 25-72.
- Anderson, Benedict (1995), *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması* (İstanbul: Metis) (Çev.: İ. Savaşır).
- Aydın, Delal (2009), “ ‘Tinerçilerin’ Bir Korku Nesnesi Olarak Temsili,” *Toplum ve Kuram*, 2: 43-52.
- Badiou, Alain (2006), *Sonsuz Düşünce* (Çev.: I. Ergüden ve T. Birkan) (İstanbul: Metis).
- Bauman, Zygmunt (2006), *Sosyolojik Düşünme* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları) (Çev.: A. Yılmaz).
- Baydar, Oya (2009), “Çocuklara Kıymayın Efendiler,” *Taraf*, 28 Mart 2009.
- Bröckling, Ulrich (2001), *Disiplin: Askeri İtaat Üretiminin Sosyolojisi ve Tarihi* (İstanbul: Ayrıntı) (Çev.: V. Atayman).
- Children Now, (1999), *The News Media’s Picture of Children: A Five-Year Update and A Focus on Diversity*, <http://publications.childrennow.org/assets/pdf/cmp/newsmedia/news-media-pic-99.pdf>
- Değirmencioğlu, Serdar M. (2007), “Çocuk Hakları Penceresinden Basın: Eleştirel, Katılımcı ve Yapıcı Bir Bakış,” Alankuş, S. (der.) *Çocuk Odaklı Habercilik* (İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları): 133-171.
- Elhüseyni, Dâra (2009), “Cezaevi: Değişen ve Görünmeyen Yüzler,” *Toplum ve Kuram*, 2: 9-15.

- Elias, Norbert (2002), *Uygarlık Süreci: Toplumun Değişimleri, Bir Uygarlaşma Teorisi için Taslak Cilt 2* (Çev.: E.Özbek) (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Erdoğan-Tosun, Gülgün (2007), “Çocuklar ve Çocuk Haklarının Medyada Temsili,” ALANKUŞ, Sevda (ed.) *Çocuk Odaklı Habercilik*, (İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları): 172-195.
- Foucault, Michel (2003), *Cinselliğin Tarihi* (İstanbul: Ayrıntı) (Çev.: H. U. Tanrıöver).
- Friedrich, Lynette K. ve Aletha H. Stein (1973), “Aggressive and Prosocial Television Programs and the Natural Behavior of Preschool Children,” *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 38: 1-64.
- Gezgin, Suat (1996), “Göstergesel Şiddet (Ekrandan Sıçrayan Kan),” *Yeni Türkiye*, 11: 558-561.
- Girard, Rene (2003), *Şiddet ve Kutsal* (İstanbul: Kanat Kitap) (Çev.: N. Alpay).
- Gürbilek, Nurdan (2001), *Kötü Çocuk Türk* (İstanbul: Metis).
- Huesmann, L. Rowell ve Leonard D. Eron (1986), *Television and the Aggressive Child: A Cross-National Comparison* (Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum).
- Huesmann, L. Rowell ve Laurie S. Miller (1994), “Long-Term Effects of Repeated Exposure to Media Violence in Childhood,” Huesmann, L. R. (ed.), *Aggressive Behavior: Current Perspectives* (New York: Plenum): 153-183.
- IFJ (2002), *Promoting Children's Rights in the Media-Workshop Report*, <http://africa.ifj.org/en/articles/promoting-childrens-rights-in-the-media-workshop-report>.
- İnal, Ayşe (1994), “Haber Metinlerine Eleştirel Bir Bakış: Temel Sorunlar ve Örnek Çalışmalar,” *İlef Yıllık*: 135-163.
- İnal, Ayşe (1995), “Yazılı Basın Haberlerinde ‘Yapısal’ Yanlılık Sorunu,” *Toplum ve Bilim*, 67: 111-134.
- İnal, Kemal (2005), “Paternalist Politikanın İdeal Türk Çocuğu,” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32/1-2: 195-212.
- Karacoşkun, M. D. (2002), “Bireysel ve Toplumsal Çözümde Televizyon Faktörü Üzerine Düşünceler”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6/1: 227-233.
- Kuruoğlu, Huriye (2001), “Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri,” <http://okulweb.meb.gov.tr/27/05/494176>
- Mutlu, Erol (2005), *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya* (Ankara: Ütopya).
- Özal, Özcan (1996), “Medya ve Şiddet,” *Yeni Türkiye*, 11: 550-553.
- Phillips, Adam (1998), *Dehşetler ve Uzmanlar* (İstanbul: Metis) (Çev.: T. Erdem).
- Postman, Neil (1995), *Çocukluğun Yokoluşu* (Ankara: İmge) (Çev.: K. İnal).
- Rigel, Nurdoğan (1995), *Haber, Çocuk ve Şiddet -Üretim, Kitle İletişim ve Tüketim Sürecinde Haberin İncelenmesi* (İstanbul: Der Yayınları).
- Samancı, Suzan (2009), “Çocuklara Kıymayın Efendiler!,” *Taraf*, 20 Şubat 2009.
- Schlesinger, Philip (1994), *Medya Devlet ve Ulus, Siyasal Şiddet ve Kolektif Kimlik* (İstanbul: Ayrıntı) (Çev.: M. Küçük).
- Schmitt, Carl (2002), *Siyasi İlahiyat, Egemenlik Kuramı Üzerine Dört Bölüm* (Ankara: Dost) (Çev.: E. Zeybekoğlu).
- Schudson, Michael (1994-94), “Haber Üretimini Sosyolojisi,” (Çev.: A. Altun ve M. A. Gevrek), *İlef Yıllık* 94: 307-325.
- Scott, J. C. (1995), *Tahakküm ve Direniş Sanatları: Gizli Senaryolar* (İstanbul: Ayrıntı) (Çev.: A. Türker).
- Trend, David (2008), *Medyada Şiddet Efsanesi, Eleştirel Bir Giriş* (İstanbul: YKY) (Çev.: G. Bostancı).
- Uluç, Güliz (2002), “Toplumsal Bir Gruba Yönelik Şiddet Türü: Medya, Şiddet ve Çocuklar,” [http://www.iletisim.selcuk.edu.tr/dergi/gs/2002\\_cilt2s2.pdf](http://www.iletisim.selcuk.edu.tr/dergi/gs/2002_cilt2s2.pdf).

- Van Dijk, Teun A. (1985), *News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press*, (New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publication).
- Van Dijk, Teun A. (1988), "Semantics of a Press Panic: The Tamil Invasion," *European Journal of Communication*, 3: 167-187.
- Van Dijk, Teun A. (2003), "Söylem ve İdeoloji, Çokalanlı Bir Yaklaşım," Çoban, B. ve Z. Özarstan (eds.), *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji* (İstanbul: Su Yayınları) (Çev.: N. Ateş): 13-112.
- Van Dijk, Teun A. (2008), *Discourse and Power* (Palgrave: Macmillan).
- Yetim, Dilek ve Melih E. Şahin (2008), "Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddet Davranışı," *Aile Hekimliği Dergisi*, 2/2: 48-53.

## İNCELENEN HABERLER

- Akşam*, "Cizre'de Tehlikeli Tahrik", 16 Şubat 2008.
- Akşam*, "Hedefleri Bayrak Oldu", 17 Şubat 2008.
- Akşam*, "Taş Atana Kömür Yok", 30 Ekim 2008.
- Akşam*, "Çevik Kuvvet'ten Top ve Tatlı", 16 Şubat 2009.
- Akşam*, "Polis Çocuğu Silahıyla Dövdü!", 24 Nisan 2009.
- Cumhuriyet*, "Öcalan Gösterisi: 1 Ölü" 16 Şubat 2008.
- Cumhuriyet*, "Cenazede Gerginlik" 17 Şubat 2008.
- Cumhuriyet* "Terör Kullanıyor Devlet Cezalandırıyor" 31 Ekim 2008
- Cumhuriyet*, "Hakkâri'de Polis Şiddeti", 24 Nisan 2009
- Cumhuriyet*, "Polis Şiddetine Protesto" 26 Nisan 2009.
- Hürriyet*, "Şırnak Savaş Alanına Döndü", 15 Şubat 2008
- Hürriyet*, "Cizre'de Olaylı Cenaze", 16 Şubat 2008.
- Hürriyet*, "Cizre Vandalları", 17 Şubat 2008.
- Hürriyet*, "Cizre'de Türk Bayrağını İndiren Kişiler Tespit Edildi", 19 Şubat 2008.
- Hürriyet*, "Polis Kendine Taş Atan Çocukları Sinemaya Götürdü" 20 Şubat 2008.
- Hürriyet*, "Göstericilerin Ailelerine Ceza Yağıyor." 29 Ekim 2008
- Hürriyet*, "Hakkâri'de Çocuğa Dipçik" 24 Nisan 2009.
- Hürriyet*, "Korgeneral Orcan Yaralı Çocuğu Ziyaret Etti", 24 Nisan 2009
- Hürriyet*, "Dipçik Kurbanına Korgeneral Ziyareti", 25 Nisan 2009.
- Hürriyet*, "Emniyet Müdürü, Polis Dipçığı İle Yaralanan Genci Ziyaret Etti", 25 Nisan 2009.
- Hürriyet*, "Polis Katili 15 Yaşında" 20 Ağustos 2009.
- Ortadoğu*, "Cizre'de Olaylı Cenaze, Bayrağımıza Saldırdılar" 17 Şubat 2008.
- Taraf*, "Y.'yi Taş Öldürmedi Panzer Ezdi" 17 Şubat 2008.
- Taraf*, " 'Taş' Çocuğu Ezdi Geçti" 18 Şubat 2008.
- Taraf*, "Panzerin Avukatları" 21 Şubat 2008
- Taraf*, "İşte 'Panzer Ezdi' Raporu" 22 Şubat 2008.
- Taraf*, "Yeşil Kart'çı Valiye Sarı Kart Çıkartıldı" 31 Ekim 2008
- Taraf*, "Yeşil Kartçı Vali Artık Kırmızıyı Hak Etti" 5 Kasım 2008
- Taraf*, "Eyleme Gidip Top Oynadılar" 10 Şubat 2009.
- Taraf*, "Eyleme Gidip Top Oynadılar" 10 Şubat 2009.
- Taraf*, "Polis Bir Şey Söylemeden Vuruyordu" 25 Nisan 2009.

- Yeni Şafak*, “Cizre’de Olaylı Cenaze Töreni” 16 Şubat 2008.  
*Yeni Şafak*, “Polis Ayakkabı Vaadetti Gösterici Çocuklar Dağıldı” 16 Şubat 2008.  
*Yeni Şafak*, “Cenazede Tahrik”, 17 Şubat 2008.  
*Yeni Şafak*, “Cizre’deki İzinsiz Gösteride 17 Kişi Tutuklandı”, 22 Şubat 2008.  
*Yeni Şafak*, “DTP Gerdi Polis Dövdü”, 24 Nisan 2009.  
*Yeni Şafak*, “Paşadan Ziyaret” 25 Nisan 2009.  
*Yeni Şafak*, “Devlete Taş Atanın Yeşil Kartı İptal”, 29 Ekim 2008.

